

rakéta
regénytár

Sorozatszerkesztő

Kardos György

A Tanú

MAGVETŐ KIADÓ / BUDAPEST

Második kiadás

Bacsó Péter, 1980

Ilinek

"Miért halad így a történelem?"

Hogy az emberiség derűsen
válják meg a múltjától."

Marx

DEZSŐNEK MEG KELL HALNIA

"Szólítsd, mint méla borjúszejt
a szorgalmas szegényeket,
rágd a szívükbe: nem muszáj
hősnek lenni, ha nem lehet!"

József Attila

Pelikán József gátör például szintén nem akart hős lenni. Húsos, nagydarab ember volt, mázsás combjai egymást akadályozták a járásban. Nem hősnek való az ilyen. Volt egy kis szolgálati háza a dunai sziget csúcsában, és volt nyolc nevetlen gyereke. Azért csak ennyi, mert a felesége – különben jól főző, derék asszony – két éve megszökött egy göndör hajú román uszálykormányossal.

Pelikán Jóska ma is hajnalban kelt, hogy végigmenjen szokásos útján, a vízállásmérő léceknél leolvassa a Duna állását, szemügyre vegye a gátakat. A gátak, a gátak: ez Pelikán egyetlen igazi szenvedélye. Minden repedést számon tart, minden ürgelyukra felfigyel, tegezódik a hömpölygő folyóval, és ha rajta múlik, sohase önt ki a kiismerhetetlen, nagy Duna.

A víz fölött még vattás köd gomolyog, de a hajnali nap azért már át-átlyukasztgatja éles rózsaszín fénnel. Pelikán Jóska komótosan evez, ladikja orrában korcs fekete kutya, farka reszket a gyönyörűségtől.

A ladik csikorogva siklik fel a kavicsos partra. A kutya egyetlen szökelléssel kiugrik, feliramodik a meredek töltésre, megemeli a hátsó lábát, Pelikán derűsen néz utána. Aztán hirtelen kiszalad az arcából a vér.

– Megvesztél, Négus?! Mit csinálsz?! – üvölt a kutya után.

A töltés ferde síkjában szikrázó fehér kavicsokból gondos kézi munkával kirakott felirat

ÉLJEN A MI NAGY VEZÉRÜNK!

Az ostoba eb éppen a J betűt készül levizelni, de gazdája intő szavára arrébb kullog. Pelikán felkapaszkodik a partról, szeretettel nézi a jelszót, egy-két követ megigazít.

Aztán kiáltást hall a túlsó partról. Derék falubélijéé a hang:

– Józsi bácsi, húst osztanak! Húst!

Ez nagy dolog. Mert húst a történet idején csak igen ritkán mértek.

A kövér gátör és a kutyája tehát visszaroහannak a partra, és egyszerre ugranak a ladikba. Nyikorognak az evezők, a viharvert csónakot mintha motor hajtaná a túlsó part felé. Pelikán Jóska és családja ugyanis már jó ideje színét se látta semmiféle húsnak.

A hentesbolt előtt már sokan vannak: öregek, fiatalok, asszonyok, gyerekek. Békésen áll a sor, nem lázadozik, nem füstölög senki. Csak állnak, mintha ez így lenne természetes.

Pelikán Jóska is beáll a sorba, sok jegye közül előkotorja a húsjegyeit. De mire megtalálja, messze, elől egy nagy csattanás. Az emberek riadtan kapják fel a fejüket. A lehúzott redőny csattant, amögül kiáltozza a henteslegény:

– Elfogyott! Majd a jövő héten!

Mit tehet mást Pelikán; hazamegy. S félrevonja legidősebb lányát, Gizit, mert amióta a felesége megszökött, ő a háziasszony.

– Nincs mit tenni – mondja Pelikán. – Kinyírjuk a Dezsőt.

Gizi elbúsul, könnyecsepp jelenik meg a szeme sarkában:

– Muszáj?

Pelikánnak megtolul a vére. Még ez a lány is az érzelmeset játssza? Odavágja elé az asztalra a húsjegyeket.

– Vagy panírozd be ezeket!

A konyhában ott a többi gyerek is. Az egyik felkapja a szép, színes papírokat, és földobja a levegőbe. Nagy, színes papírpillangók röpködnek, lassan leereszkednek a földre, a kölykök nézik, nagyokat nevetnek. Pelikán szóltanul figyeli a gyerekeit, aztán leül. Vészjóslóan mered maga elé.

- Nincs mit tenni. Kinyírjuk a Dezsőt. Gizi szavát alig hallani:
- Szegény Dezső.
- Meg kell halni neki – mondja ki az ítéletet Pelikán.
- Most?
- Éjjel.

Sokára jön meg az este. Pelikán az üvegezett verandán ül, és várja, hogy gyűljön a sötét. A tulsó partról harangszót hoz a szél.

Aztán csönd, és végre fekete éjszaka. Pelikán föláll, bemegy a konyhába, félretolja a kecskelábú asztalt. Felemeli az alatta lévő csapóajtót, az asztalról fölmarkol egy villogó kajla kést, és leereszkedik a pincébe.

Gizi még utána ad egy nyugtalanul lobogó viharlámpát.

A gyerekeken fehér ing, a nyakukban piros és kék nyakkendő, aszerint hogy kinek mi jár. Hét gyerek, fegyelmezett sorban. A csapóajtó felett állnak és fülelnek.

Sokáig csend.

Gizi beint a gyerekeknek, akik rázendítenek:

"Eltárs, a csákányt jó mélyre vágd,
Indul az ifjú munkásbrigád..."

A pince mélyén a viharlámpa imbolygó fényében Pelikán Jóska Dezsővel, az illegálisan nevelt kandisznóval viaskodik. Dezső jó ösztönnel sejt valamit, páni félelemben rőögve hátrál a falhoz; a gátör a kedvező pillanatot lesi, mikor feldöntheti vagy elgáncsolhatja. Persze nem tudni, ki fél jobban: Pelikán, vagy a kandisznó. Botcsinálta a böllér, a történelem nyomta kezébe a kést. Mindegy: Dezsőnek meg kell halnia. Pelikán hirtelen mozdulattal egy zsákot vet a disznó fejére, elgáncsolja, de ő is elbotlik, hemperegnek a földön. Pelikán káromkodik, most már valóban dühbe gurul, felemelkedik; és a rúgkapáló Dezső szívébe mártja a kést.

Félelmes halálsikoly hallatszik fel a csapóajtó alól, de zeng a vidám induló.

"Eltárs, Sztálin nevével,
munkára készen, indulj előre hát!"

Odalenn kinyúlik az illegálisan nevelt sertés, Pelikán megtörli izzadt homlokát.

Fent pedig két rendőr zörgeti, veri a veranda üvegajtóját. Gizi összerezzen, a gyerekek összenéznek, de a nagylány intésére tovább szól az ének. Gizi fél kézzel vezényel, fél kézzel ajtót nyit.

Egy vörös képű tizedes és egy langaléta közrendőr lép a konyhába.

A vörösképű a kórust nézi gyanakodva, a langaléta közrendőr a szemrevaló Gizire mered.

– Hol az apád? – kérdi a vörös.

Gizi hangja angyalian ártatlan:

– Szemináriumon.

A vörös gyanakszik.

– Éjnek idején?

– Nappal kint van a gáton – mondja Gizi komolyan.

– És ezek itt?

A gyerekek épp elhallgattak. Gizi változatlanul ártatlan:

– Őrsi gyűlés. – A kisebbek felé fordul, harsányra vált: – Őrsvezető pajtás, jelentést kérek!

Pisti kicsi, vörösseszőke, szeplős, de lelkes:

– Jelentem, a Pelikán őrs együtt áll, a létszám...

Folytatná, de a vörös képű tizedes maga felé fordítja.

– Ide figyelj, fiam, van nektek disznótok? – kérdi indulattól remegő hangon. Pisti kék szeméből süt az ártatlanság.

Mintha leckét mondana fel:

– A disznó, az egy patás háziállat. Rőfögni is szokott. Régebben megették a húsát.

A tizedes tehetetlen:

– Kapsz egy olyan pofont, hogy te fogsz rőfögni, fiam! – S a többiekhez fordul:

– Még egyszer kérdem, gyerekek. Van disznótok?

Most a legkisebb szólal meg, egy kis fekete vakarcs:

– Nincs nekünk ahhoz moslénkunk!

Ez döntő érv: a tizedes mélyen elgondolkodik.

Gizi pedig beint a kórusnak, az rázendít:

"Ej, haj, szép az élet, száll az ének..."

A rendőrök kihátrálnak. A tizedes visszaszól az ajtóból:

– Még visszajövünk!

A gyerekek győzelmesen tovább énekelnek.

Aztán az apjuk mellett szorgoskodnak a pincében. Pörzsölik szegény Dezsőt.

Pelikán a tölteléket darálja nagy buzgalommal, Gizi segít.

Hirtelen kutyaugatás. Mindenki megmerevedik, fülel. Hosszú másodpercek múlnak el halálos csendben.

De nem történik semmi. Pelikán arcára visszaül a mosoly, a munka tovább folyik. Fénylik a vörös hús, csikorog a daráló.

Aztán hajnalban újra zörgetnek a verandaajtón. A gyerekek már ágyban vannak, Pelikán botorkál ki hosszú fehér gatyában, ajtót nyit, a jövevényekre pislog:

– Nem tudnak aludni?

A tizedes nem válaszol, egyenest a konyhába siet, körülszimatol, diadalmasan fölkiált

– Töpörtyűszagot érzek!

– Érdekes – dűnnyögi Pelikán ártatlanul –, én is töpörtyűről álmodtam.

A tizedes egyre izgatottabban szaladgál ki s be, még Gizi ágyához is odaugrik, a paplanát is felhajtja. De ott mást lát, nem töpörtyűt. Gizi illedelmesen felsikolt, a tizedes dühösen visszaejti a paplant, arca a szokottnál is vörösebb.

– Elő azzal a töpörtyűvel!

A gátórt buzgalom fogja el:

– Keressük együtt – mondja. – Ahogy így beszél róla, összefut a nyál a számban.

A tizedes elébe pattan, szikrázó szemmel nézi:

– Maga bolondot csinál belőlem?

Nagy kék szempár csodálkozik vissza rá:

– Én bolondot magából? Éppen ellenkezőleg! Én egyetértek, elvtársak. Csapjunk le együtt a bujkáló töpörtyűre!

A tizedes a langaléta közrendőrhöz fordul, aki Gizin legelteti a szemét.

– Maga nem érez töpörtyűszagot?

Az összerezzen, nagyot nyel:

– Én érzek. De én sokszor érzek. Különösen, ha beszélnek róla. Falusi gyerek vagyok én.

– Marha – mondja zavartan is, megvetően is a tizedes, és int, hogy mehetnek. De az ajtóból azért

visszaszól:

– Még visszajövünk!

TUDJA MAGA,
KICSODA PELIKÁN JÓZSEF?

Disznóölés ide, disznóölés oda, a hajnali szolgálati szemle nem maradhat el. Pelikán indul a szokásos útjára. Szeme kicsit ég a fáradtságtól meg a disznóöléskor elmaradhatatlan pálinkától, de a ladik ugyanúgy siklik a hajnali Dunán, mint máskor, ő meg révedezve nézi kedves gátjait.

Korcs kutyája hirtelen nagyot mordul. Lám csak: valaki ül a gát tövében egy nagy korhadttal, és orvhorgászik. S nem is egy, hanem mindjárt három bottal.

Pelikán óvatosan partra evez, kiköt, és int a kutyájának. A kutya érti, vad csaholással szalad a horgász felé. De a célnál megtorpan, mert a tönkön ülő ember nevetve rászól:

– Szervusz, Négus! Meg akarsz enni?

A kutya elhallgat, kutyaagyában földereng, hogy régi ismerőst lát. Furcsa csend támad, amely igencsak kíváncsivá teszi a közeledő Pelikánt.

– Szervusz, Józsi! – szól rá a horgász barátságosan.

Emez meghökken, megismeri a horgászt, elfogódottan visszaköszön:

– Szabadság, Dániel elvtárs.

– Csodálkozol? Kijöttem egy kicsit horgászni. – Őszülő, törekeny ember, barázdált arcú, villogó szemüvegű.

– Hat éve nem voltam kinn a Dunán.

– Észrevettem. – A válasz éle leplezetlen. A horgász helyet mutat maga mellett a fatönkön. Pelikán odaballag, de állva marad. Dániel faggatni kezdi:

– Mi újság nálatok? Az asszony?

– Megszökött egy uszályossal. Egy románnal – mondja Pelikán sötét arccal.

Mit lehet szólni erre?

– Hát, igen... A gyerekek?

– Nyolcan vannak – mondja Pelikán, és ahogy a gyerekekre gondol, oldódni kezd benne az előbb rátört szomorúság: – Maga nem nősült meg, Dániel elvtárs?

Tréfásan fenyegető a válasz hangsúlya: – Te magázol engem, Józsi?

Pelikán kínban van, toporog, fogalma sincs, milyen hangot üssön meg régi barátjával. Aztán kiböki:

– Hát hogy beszéljek egy miniszterrel?

– Ne marhászkodj. Egy miniszter ma már nem az, ami régen volt. Neked magyarázzam? És különben is, te meg én... Szóval ne hülyéskedj ezzel a magázással, mert megharagszom!

Pelikán nézi a szemüveges, jól ismert arcot, habozik egy ideig, aztán hirtelen úgy hátba vágja a cingár férfit, hogy az majdnem belesik a folyóba. Elneveti magát. Nevet a miniszter is. Sokáig nevetnek együtt, már azt sem tudják, min.

– A franc egyen meg – zötytyen le végül, a fatönkre a barátja mellé Pelikán. – Tudod, hogy dühös vagyok rád? Öt éve felénk se néztél. Pedig hányszor ígérted.

– Mit csináljak, Józsi? Még megnősülni sincs időm!

Így csevegnek egy odvas fatönkön ülve, a miniszter és a gátőr. Lesik a botokat, nincs-e kapás, nézik a vízbe csüngő fűzeket a túlsó parton, fel-felpillantanak az égre, nem hoznak-e vihart a szaladó felhők.

– Aztán milyen a hangulat felétek? – fűzi a szót a miniszter.

– Hát... nem is tudom... – tűnődik el Pelikán, mert ezen még nemigen gondolkodott.

– Azt olvastam: kitűnő – mondja Dániel.

Pelikán összerezzén, csodálkozva néz. – Hol olvastad?

– A hangulatjelentésben – mondja a miniszter olyan ártatlan bizalommal, hogy erre már Pelikán se tud mást szólni, mint:

– Akkor biztos kitűnő...

Csipetnyi kétely azért érzik ebben. Most a miniszter vágja hátba a barátját.

– Nem féltetek én téged. Lesz ez még jobban is, elhiszed-e?

Pelikán szembenéz vele, a tekintetében őszinte, nagy bizalom.

– Hát hogyan hinném. Ha te mondd!

Egy kicsit meg is hatódnak mind a ketten. Dániel a víz felé fordítja a fejét, Pelikán a gát felé. S ő aztán váratlanul felkiált:

– Hinnye, az istenit!

Felugrik, és rohan a töltéshez. Frissen túrt ürgelyukat fedezett fel, de máris talál másikat is, harmadikat is. Izgatottan magyarázza a kíváncsian mögötte közeledő barátjának:

– Az ürge a gát legveszedelmesebb ellensége! Átlyuggatja a földet, fellazítja, aztán ha jön a víz, mehetünk a templomba imádkozni.

Szalad is a szerszámosbódéjához, vödörrel, lapáttal tér vissza.

– Segíthetek? – kérdi a miniszter, de már fogja is az egyik vödröt, megmeríti a Dunában, lohol vissza vele az egyik ürgelyukhoz.

És együtt öntenek ürgét. Dániel önti a vizet a lyukakba, Pelikán áll őrt lapáttal. Nagy siker. Gyásznapja a szegény ürgéknek. De ki biztatta őket, hogy éppen a gát oldalában csináljanak maguknak szállást? A két vadász nyolc ürgét csap agyon egymás után.

– Le kell vágni a farkukat, a MÉH két forintot ad darabonként. A gyerekek majd örülnek!

S Pelikán vékony pengéjű bicskájával lenyisszantja az ürgék farkát, papírba csomagolja, és beteszi a belső zsebébe. Dániel meg a fülükénél fogva lengeti az ürgéket, nagy ívben röpíti őket a Dunába, nagyot rikkant mindegyik után:

– Hahóóóó!

De a negyediknél dermedten abbahagyja, aztán szótlanul meglódul, lerohan a lejtőn, a botok felé. Az egyik horgászbot ugyanis eldőlt, és sebesen csúszik, fut a parton: jókora hal húzhatja. Dániel elkapja, kioldja a racsnit, nehogy a zsinór elszakadjon, fut a bottal, bekattantja a zsinórféket. De a hal roppant erővel húz, annyira, hogy a miniszteri horgász futás közben elcsúszik, és a meredek parton, éppen a nevezetes feliratnál bebotlik a vízbe. Nem az a fajta, aki könnyen megadná magát, már térdig vízben is keményen fogja a botot. Amíg el nem szakad a zsinór, s hanyatt nem esik a miniszter.

Pelikán tűnődve figyeli a viaskodást a hallal, és csak akkor lép közbe, amikor Dániel már elmerült. Berúgja a ladikot, lapátnyelet nyújt a vízben kalimpáló felé. Az tátog, kapkod a lapát után, közben szidja magát:

– De nagy marha vagyok, de nagy marha! Kapitális harcsa lehetett! – Amikor Pelikán már kiemelte a vízből, a csónakban is ezen sopánkodik. – Egyszer az életben akad ilyen... egyszer az életben... –Csorgatja a vizet a zakója ujjából, aztán hirtelen odafordul Pelikánhoz: – Esküdj meg!

– Mire? – csodálkozik – az, miközben buzgón evez, hogy minél előbb a parton legyen az ázott miniszterrel.

– Hogy nem árulsz el senkinek – mondja Dániel izgatottan. – Hogy micsoda balfácán vagyok! Eleresztettem a világ legnagyobb harcsáját! Esküdj meg!

– Esküszöm – adja meg magát Pelikán.

– Nem láttál semmit, nem hallottál semmit!

– Nem láttam semmit, nem hallottam semmit! De most azonnal száraz ruha kell rád, különben tüdőgyulladást kapsz.

– Semmiség – legyint a miniszter. – Majd megszáradok menet közben.

– Majd nyavalyát kapsz menet közben! – Partot érnek, Pelikán a ház felé tereli a minisztert. – Kapsz száraz ruhát.

– Nem lehet – nézné az óráját, nézi meg aztán a barátját, mert a sajátja elázott és megállt. – Azonnal mennem kell.

– Csend! – mondja ellentmondást nem tűrő hangon Pelikán. – Először is iszol egy forró teát!

A minisztert már rázza a hideg, hangosan vacog a foga.

– Hagydál, Jóska; minisztertanács!

– Kuss – vágja el a vitát Pelikán kurtán, és még a ház előtt lehúzza a miniszterről a vizes zakót.

A házba lépve, harsányan kiadja az utasítást az ámuló Gizinek.

– Forró teát!

És a népes Pelikán család gondjába veszi a Dunában elázott, didergő minisztert. A vendégszobában (minden gátőrháznak van vendégszobája) befektetik az ágyba, a gyerekek a ház összes dunyháját rátornyozzák. Pisti téglát melegít a sütőben, és lábtól becsúsztatja a dunyha alá.

Elég ez? Pelikán csendet parancsol, mindenki megilletődötten, aggodalmasan fülel. A miniszter hangos vacogása kihallik a konyhába. Itt nem elég a dunyha meg a tégl.

Gizi az elkészült teával indul a vendégszobába, az apja odaszól:

– Verj bele egy kis életet!

– Megpróbálok – néz vissza nagy barna szemével a lány.

Benn elcsendesedik a vacogás.

A gyerekek játszanak, vihogás, nevetés bugyborékol fel. Pelikán elmosolyodik. Aztán kinéz az ablakon a gátra. A szeme összeszűkül.

A töltésen a .két éjszakai rendőr közeledik: a vörös képű tizedes meg a langaléta. Mire nagy garra belépnek a konyhába, a gátőr a lócán ül. Meg se rezzen, csak az ajkára teszi az ujját, és halkan pisszen:

– Pszt!

A vörösképpű arca lilára vált:

– Mi az, hogy pszt?! Mit bizalmaskodik itt velem?! Hol az a nyomorult disznó? Mert most aztán vége a finomkodásnak!

Könyörgésre összetett kéz nyúl felé: – Csendesebben! Föl ne költsek a miniszter elvtársat!

– Miniszter elvtársat!? – A tizedes gyilkos kacajra fakad. – Már ez a szöveg maga vagy másfél évi börtön! Nem elég, hogy feketén vágott disznót, még a legfelső kormányt is káromolja?!

– Nekem mindegy – vonja meg a vállát Pelikán. – Azt csinálnak, amit akarnak.

– Házkutatás! Indulj! – adja ki az utasítást a vörösképpű.

A konyhaszekrénynél kezdik. Szórják ki a fazekakat, lábasokat, azok éktelen csörömpöléssel gurulnak a kőpadlóra. Benéznek a tűzhelybe, ledöntik a mellé felrakott hasábfákat. A gazda egykedvűen nézi az alapos munkát, a gyerekeknek viszont szinte tetszik a dolog: ez az első házkutatás az életükben.

De még a konyha sincs teljesen átkutatva, mikor felcsapódik a vendégszoba ajtaja, és Pelikán ünneplő ruhájában megjelenik a miniszter. Löttyög rajta az ünneplő. Mögötte Gizi, ő összefogja a pongyoláját.

Dániel rákiált a rendőrökre.

– Mi folyik itt, elvtársak?! – Szemüvege villog a felháborodástól. A két rendőr felnéz, elbizonytalanodik.

– Az elvtárs kicsoda? – kérdi a vörös képű tizedes. A miniszter szembefordul vele:

– Még sose láttak engem?! Jelentést kérek!

A vörös képű nyúltagyában valami kattan, felismerésképe. Összecsapja a bokáját, tiszteleg:

– Miniszter elvtársnak jelentem: házkutatás! Miszerint feljelentés érkezett Pelikán József ellen, miszerint feketevágás alapos gyanúja miatt.

Pelikán József a falnak támaszkodva állva szemérmesen lehajtja a fejét, úgy szól oda a rendőröknek:

– Csak kutassanak, elvtársak! A feljelentés szent dolog.

A két rendőr megzavarodva áll, nem tudja, hogy mit csináljon.

– Rakjanak mindent a helyére! – adja ki az utasítást a miniszter.

A két rendőr, de főleg a tizedes fogát szíva kezdi összeszedni és felrakni a ledölt fahasábokat.

Dániel Zoltánban közben dolgozik az örök népnevelő; nem állja meg, hogy egy kicsit több világosságot ne gyűjtson a két rendőr elméjében, szelíden magyaráz:

– Egyet jegyezzenek meg maguknak! Ellenség éppen elég van, nem a becsületes munkásembereket kell

macerálni! Épp Pelikán József békés hajlékára kell rátörniük?! Elment a józan eszük?

– De a feljelentés... – hebegi a vörös képű tizedes.

– Mi az, hogy feljelentés? Tíz feljelentés közül kilenc rágalom. Fantázia kérdése az egész. És ha magát feljelentenek, hogy lányokat árul vagy kábítószer csempész? Még mindig nem érti?! – A népnevelő minisztert lassan elönti az indulat, de a tizedes csak nem lesz okosabb:

– Jelentem, nem értem. Ez egy komoly névtelen feljelentés volt, géppel írva!

A miniszter végképp elveszti a türelmét.

– Ide figyeljen, maga... elvtárs! Tudja maga, kicsoda Pelikán József?! Tudja maga, ki ez az ember?! Tudja, milyen áldozatot hozott értünk?!

Félretolja a kecskelábú nagy konyhaasztalt.

Pelikán rosszat sejt. Nagyon szerényen közbeszól

– Hagyjad, Zolikám, hagyjad!

De Dániel Zolit már nem lehet visszafogni. Vet még egy pillantást a barátjára, és egyre jobban belelovalja magát.

– Nem – rázza a fejét. – Hadd tudják meg ezek az elvtársak, hogy ki ellen használják az öklüket. Ide figyeljenek! Ezt az embert 1944-ben itt verték, püfölték ezen a helyen a detektívek meg a csendőrök. És tudják, miért? Hogy eláruljon bennünket, bujkáló kommunistákat. csak egy szavába került volna azt mondani: itt vannak. Mert mi itt voltunk lent a pincében, és hallottuk, hogy kínozzák fent ezt a derék embert. De ő néma maradt. Mert mi itt éltünk lent öt hétig, ő szerzett nekünk élelmet, pokrócokat. Ez így igaz! Hát vegyék le előtte tisztelettel a sapkájukat. Ő bújtatott minket itt, ezen a helyen. Ide nézzenek!

Saját beszédének lendületétől hajtva és a küzdelmes emlék hatása alatt megemeli a csapóajtót, odainti a két rendőrt, lemutat a pincébe, és diadalmasan körülnéz.

Azok a nyíláshoz hajolnak, és kíváncsian lenéznek a pincébe. Dániel a saját kis rögtönzött beszédétől jóleső érzéssel átnéz Pelikánra, aki beletörődve az elkerülhetetlen sorsba, lehajtja a fejét.

A két rendőr döbrent arca figyelmezteti Dánielt, hogy lent a pincében nem várt látvány tárult a szemük elé. Lepillant ő is, és észreveszi az illegálisan felnevelt Dezső feldolgozott és fölöttébb gusztusos maradványait: hurkát, kolbászt, besózott sonkákat, nagy oldal szalonnákat és egy hatalmas vájdlingban a barnapiros, frissen kisült töpörtyűt. Nagy dráma zajlik le benne.

– Elvtársak – fordul a rendőrökhöz a hangja. – Tegyük a kötelességüket! A törvény mindenkire vonatkozik. A kommunistákra tízszeresen, százszorosan. – Pelikánhoz fordul: – Sajnálom, Pelikán elvtárs. Te sokat tettél értem, de most meg kell értened, nem tehetek mást.

Pelikán bólint, a gyerekeire néz. – Elbúcsúzhatok?

A tizedes megengedi neki, a miniszterre való tekintettel.

– Addig ezt lelocsoljuk petróleummal – adja ki az utasítást.

– Muszáj? – kérdi a langaléta közrendőr remegő hangon, mert összefut a nyál a szájában a sok finom disznóság láttán.

– Muszáj – zárja le a kérdést a tizedes. – Ez tárgyi bizonyíték, csatolni kell a bűnper anyagához. Ha nem öntenénk le, mi maradna a tárgyalásig?

Locsog is a petróleum a sok finom hurkára, kolbászra, töpörtyűre. Pelikán Jóskát meg, miután elbúcsúzott a gyerekeitől, bilincsbe verik. Dániel kezet nyújt a bilincseskezűnek:

– Ne haragudj, nem tehetek mást! A ruhádat visszaküldöm.

– Most nem sürgős – mondja a gátőr némi szomorúsággal. – Különben ne rágd magad, Zoltán, ki fogom bírni.

Az ajtóban még odasúgja a kikapós Gizinek.

– Csak semmi kurválkodás!

A miniszter beszáll a nagy fekete kocsiba, Pelikán pedig a két rendőr között, kacsázó súlyos lépteivel elindul az úton.

NINCS DISZNÓ,
NEM IS VOLT DISZNÓ!

Majd szétszakad a testén a csikos rabruha, amikor belép a börtöncellába. (A rabruhákat abban az időben még nem méretre szabták, az ő hatalmas testére pedig nem volt raktáron megfelelő konfekció.) Egy teljesen kopasz, biliárdgolyó-fejű, csimpánzállú ember megpillantja az érkezőt, és máris őszinte örömmel emelkedik fel a helyéről.

– Végre egy ismerős! Pelikán úr! Pelikán Jóska jól megnézi magának a kopaszt, aztán amikor már biztos abban, fogy kívül áll szemben, előnti az agyát a vér. Odavicsorítja fémfényű viplafogait:

– Hamm!

A kopasz rémülten hátrál, az új rab egészen a falig követi. A kopasz legszívesebben a falba bújna, Pelikán komor arccal mutatja a fogsorát, körme hegyével kocogtatja a fogait:

– Ez egy protézis, Gulyás úr! Akarja, hogy megmutassam?

– Nem szükséges – hárítja el magától a kérdést Gulyás, a volt horthysta detektívfelügyelő, nagy zavarban.
– Nagyon szépen sikerült. Én vertem ki az eredetit?

A kérdés teljesen ártatlan, a válasz is már tárgyilagos

– Úgy septék össze a gyerekek. – Pelikán derűs nyugalommal megfogja Gulyás úr ingét: – És ha most nem haragszik, egy kicsit elszámolok magával.

Megfogja a nyakát, és már emeli fel az öklét.

Gulyás térdre omlik, és vinnyogni kezd: – Ne bántson, Pelikán úr! Látja, hogy megbűnhődtem. Nem elég magának, hogy itt vagyok? Hogyan élek majd fogak nélkül?

– Hány évet kapott?

– Nyolcat – rebegi Gatyás, és esdeklően néz fel a gátórra.

– Na jó – enyhült meg Pelikán. – Azt kívárvuk. De utána jelentkezik nálam.

Gulyás úr feláll, kezdi visszanyerni eredeti biztonságát, bizalmaskodva fordul az új cellatárshoz.

– Nem jóé van ez most, Pelikán. Mert én sose haragudtam magára. Ez volt a szakmám. Azt hiszi, ez a rezsim nem tudna használni engem? Vagy olyan sok ma a jó szakember?

Pelikán sajnálkozva néz végig a volt detektíven, aztán már le is tromfolja:

– Látja, hogy engem is kinyomoztak. Tegnap éjjel levágtam egy disznót feketén, ma már itt vagyok. Elég expressz munka, nem? Azért a mi rendőrségünk sem utolsó!

A kopasz detektív hitetlenkedve néz rá.

– Kínzás volt?

– Semmi – vágja rá hanyagul Pelikán. – Szóval, maga nélkül is érünk valamit!

Nyílik az ajtó a fegyőr egy szikár, aszkétaarcú, fekete ruhás férfit enged be. Mihelyt a vasajtó becsukódik, Gulyás odamegy hozzá, és kezét csókol.

– Vallott, szentatyám? – kérdezi suttogva.

A szikár férfi méltósággal megrázza a fejét, leereszkedik a priccsére.

Gulyás Pelikánhoz lép, a fülébe súgja:

– Csókoljon kezét, ez még jól fog jönni magának.

Pelikán csodálkozva néz rá. De most megszólítja a püspök.

– Téged miért hoztak ide, fiam?

– Nem politikai, excellenciás uram – fontoskodik a detektív. – Egyszerű köztörvényes. Feketevágó.

A püspök leinti. Szemügyre veszi Pelikánt.

– Minden politika, fiam. Imádkozni fogok érted.

Ezen hosszan elgondolkodhatik a megszólított.

Harmadnapon aztán beszélőre viszik. A rácson túl már vár rá Gizi. Az apja nézi, elmosolyodik. Mert a cudar leány nem arra néz, akihez jött, hanem a mögötte álló nagy, bivaly fegyőrrel szemez. Szólhat ebbe egy apa? Nem. Inkább azt kérdi:

– Hát hogy vagytok, lányom?

– Jól, igazán jól. Minden jól van – mondja Gizi gyorsan, lelkesen.

A következő kérdés merengő: – A gát?

– Azzal sincs semmi baj. – A vízszint?

– Két centit emelkedett.

A lány szeme ismét összevillan a fegyőrével. Pelikán közel hajol a lányhoz.

– Esténként nem vagy otthon, mi?

– De otthon vagyok – rántja meg a lány a vállát.

– Meg ne lássák a kicsik a sok cicázásodat!

A válasz megnyugtató:

– Ne féljen, édesapám, nem látják meg.

Pelikánnak valami átcikázik az agyán:

– Az ügyvédnél voltál?

A lányból hirtelen dőlni kezd a szó:

– Képzeld, apa, Dániel bácsi kiküldte a sofőrjét, hogy mi van velünk. A kölcsönruhát is visszaküldte. Nagyon jóképű srác volt a sofőr. Azt üzenté vele Dániel bácsi, hogy ő is ki fog jönni.

– Rendes tőle – érzékenyül el Pelikán. – Igazán rendes. Látod, kislányom, ez a barátság... – De még nem válaszolt a lány a kérdésére. Megismétli: – És az ügyvéd? Mit mondott?

Gizit előnti a zavar.

– Mindent megtesz, azt mondta.

– Mennyit kapok? – kérdi az apja idegesen, sűrűn.

– Az attól függ. – Gizi igyekszik nagyon könnyed lenni, jókedvűen fecseg: – Lehet, hogy csak pénzbírság, de lehet, hogy a legsúlyosabb... Szóval... halál. Tetszik tudni, az a kérdés, hogy apukával példát akarnak-e statuálni.

Pelikán azt hiszi, rosszul hall. A vér kimegy a fejéből.

– Micsoda?! Halál?! Egy vacak disznóért felakasztanak?

– A statuálás a lényeg! – fontoskodik tovább a lány. – Mert aszerint kapja apuka a büntetést.

Pelikán vakargatni kezdi a nyakát, tűnődik:

– Szép dolog. És mit mondott még az ügyvéd?

– Hogy ne tessék csodálkozni, ha majd ő a tárgyaláson igen súlyos büntetést kér.

Az apja felszisszen:

– Kicsoda? A védőügyvéd?

– Igen – folytatja Gizi nagy okosan. – Mert ha kulák lenne apuka... azokból most sok van. De mert párttag tetszik lenni, ő meg pártonkívüli, szóval azt mondta, hogy a szocialista jog meg minden...

Pelikán megállítja:

– Mi van a szocialista joggal? Gondolkozz csak, mindent pontosan akarok tudni!

– Minden a statuálástól függ, ez a lényeg – vágja ki Gizi diadalmasan. – És hogy ne tessék idegeskedni!

Az apjának hirtelen ennyi is elég, leinti:

– Na jól van, csókolok mindenkit, vigyázzatok magatokra. A gátra pedig ügyeljete, nehogy valami baj történjen. Ürgén, vakondon ott legyen a szemetek!

– Különben jól van apuka? – kérdezi Gizi, és most már szíóg.

– Már miért ne lennék jól? – szedi össze magát Pelikán. – Na szervusz, kislányom.

Megcsókolja a rácson át a zsebkendőjébe trombitáló Gizit, és nehéz, lomha lépteivel – egy fegyőr előtt, egy fegyőr mögött – elindul a cellája felé.

Ott ezzel fogadja Gulyás úr:

– Na, áll-e még a szocializmus, Pelikán?

A gátör végigné a horthysta detektíven.

– Mégiscsak most verjem agyon, Gulyás úr? Pedig élhetne itt még nyolc szép évet.

Leül a pricsre, a biliárdgolyó-fejú odaül mellé, dörgölözni kezd.

– Magyarok vagyunk, szeressük egymást. Higgye el nekem, én egyetlen rezsimnek sem vagyok ellensége. Sőt én mindegyiknek kifejezetten híve vagyok. Ezért nem értem, miért hevertetnek itt paragon. Magának magas barátai vannak: nem szólna egy-két jó szót az érdekemben?

Pelikánból erre kitör az indulat. Föláll, fenyegető a hangja:

– Szálljon le rólam, Gulyás úr!

A detektív riadtan hátrál. A gátörhöz az ablak mellől odalép a püspök, vállra teszi a kezét:

– Feldúlt vagy, fiam!

– Van bennem egy kis nyugtalanság – ismeri el lehiggadva Pelikán.

– Nem akarsz magadon könnyíteni? Néz rá a püspök biztatón. A válasz, a kérezt két aggodalmasan széttárt karja más gondot jelez:

– Nézze, püspök úr, most jönnek a nagy esőzések, emelkedik a vízszint. A folyó kísétálhat a medriből. Engem meg lehet, hogy közben szépen fölakasztanak.

– Hinni kell az Úr kegyelmében, fiam...

Pelikán legyint.

– Nézze püspök úr... hiszek én, hiszek, ha nem is épp az Úr kegyelmében... Na, mindegy... megéheztem, mi lesz ma vacsora?

A püspök odamegy a fűtőtesthez, fogkeféjével jeleket kopogtat rajta. Nemsokára megjön a csöveken a válaszkopogtatás.

– Tarhonya – mondja szárazon a püspök. Pelikán letörten ingatja a fejét.

– Megint tarhonya. Legalább egy kis hagymás szaftot csinálnának hozzá!

Gulyás úr úgy érzi: itt az idő, hogy közbeszóljon.

– A mi időnkben sokkal jobban főztek.

De éppen ezzel teszi dacossá a másikat:

– Maga legyen nagyon csendes, Gulyás úr. Ettem én a maguk kosztját.

Csörög a kulcs a zárban, megjelenik a fegyőr, elkiáltja magát:

– Pelikán József!

A szólított megadóan feláll.

– Jelen.

– Velem jön. Szedje a cuccát is.

Pelikán szedi a cuccát, a másik kettő nyugtalan részvételle nézi.

– Siralomház? – kérdi Pelikán foga közt a fegyört,

Az nem felel, mereven néz maga elé.

– Feloldozzalak, fiam? – kérdi segítőkéss arccal a püspök.

– Valahogy nem kívánom – mondja Pelikán, s fogja a holmiját, megy a fegyőr után.

Léptei kopognak a folyosó vaspadlóján. A fogházigazgató elébe megy az iroda ajtajába. Széles, baráti kézmozdulattal üdvözl:

– Pelikán elvtárs, szabad vagy!

A gátőr mindent várt, csak ezt nem. – Szabad?

– Mint a madár. – A jól táplált igazgató őszinte barátsággal rázza meg a rab kezét. – Gratulálok.

Ilyen könnyen azért nem lehet őt meggyőzni.

– És a disznó?

– Milyen disznó? – hökken meg az igazgató.

– A Dezső. – Olyan a hangsúly, hogy érthet belőle az igazgató. Rá is vágja rögtön, nyomatékkal:

– Nincs disznó, nem is volt disznó. Te ártatlan vagy. Minden vád elejtve.

– Ne tessék mondani – csóválja a fejét az ártatlan. – Én azt a disznót tényleg szíven szúrtam. Ennyiből jogosan vagyok itt.

A fogházigazgató már-már elveszti a türelmét.

– Nem vitatkozom. Szabad, és kész! Felsőbb utasítás!

Erre csak megadhatja magát az ember.

– Értem. Illetve nem értem. De hát én ideológiailag igazán nem vagyok elég képzett. Hát: mindent nagyon köszönök. Persze, a kosztón azért lehetne javítani. – Bizalmasan odahajol a fogházigazgatóhoz. – Miért mondhasza minden szaros reakciós, hogy a demokrácia börtönében rossz az ellátás? Kint se valami jó, de ott mégis öntudatosabb az ember!

FOGSZ TE MÉG EGY NAGYOT CSODÁLKOZNI!

Pelikán tehát újra szabad, a szabadságot pedig meg kell ünnepelni. A Duna menti halászkocsmában körülveszik a barátai. Összekoccannak a söröskriglik, Jóska nótáját danolásszák. Csak egy gyomorbajos vasutas jegyzi meg rosszmájúan.

– Ha én csinálom ugyanezt, simán rám sóznak tíz évet. De akinek egy miniszter a barátja!

– Hát igaz – jegyzi meg a gátőr szerényen. – Holnap meg is köszönöm neki. Felmegyünk Gizivel a minisztériumba.

De most felkapja a fejét. Ismerős hang énekel nekibúsultan

"Krasznahorka büszke vára,
ráborul az éj homálya..."

A diófa alatti asztalnál jól megtermett, csizmás férfi ül, kiereszti a hangját. A lenn hömpölygő Duna fölött még visszhangzik is az ének, amelyet egy vak harmonikás ember kísér.

Pelikán egy ideig nézi, aztán feláll, és súlyos léptekkel átmegy az éneklő férfihoz. Az asztalához ül.

Az nem zavartatja magát, úgy zengeti baritonját, hogy még a mézszínű bor is megremeg előtte a pohárban.

Két verssor között halk a kérdés:

– Te jelentettél fel, Csetneki?

A daloló csak egy megbocsátó pillantással válaszol, tovább énekel, tölt a kérdezőnek.

– Mert negyvennégyben te jelentettél fel, az biztos!

Erre sincs válasz. Pelikán öklével az asztalra ver.

– És ha egyszer én jelentenék fel, Csetneki?

– Ugyan miért, pajtás? – kérdi amaz kihívó nyájassággal.

– Például, hogy te kergetted ki a faluból Nyugatra a leventegyerekeket, meg hogy széles nyilas-karszalagot viseltél.

– Az nem volt titok, pajtás – mosolyog vissza Csetneki. – Én kisnyilas voltam. És a kisnyilasoknak meg lett bocsátva.

– Igazán? – lepődik meg Pelikán. – Engem meg se kérdeztek.

– Pedig így volt. Nyugodj meg, pajtás. – Szól a vak harmonikásnak, hogy folytassa, s kiereszti a hangját.

"Hegyek ormán az őszi szél,
régmúlt dicsőségről beszél..."

Pelikán ráver az asztalra, a poharak táncot járnak. Az ének abbamarad.

– Én csak egyet mondok, Csetneki: eltakarodsz most innen, vagy nem állok jól magamért!

Csetneki látja a szemében az elszántságot. Feláll, és csak ennyit mond:

– Elmegyek, pajtás, de fogsz te még egy nagyot csodálkozni!

De Pelikán nem törődik a volt kisnyilas intelmével, és elhatározásához híven másnap felkerekedik Gizivel, hogy megköszönje Dániel Zoltán miniszternek azt a sok jót, amit érte tett.

A jó ruhája van rajta. A hóna alatt gömbölykés csomag, papírban. Behajol a tudakozóiroda kis ablakán.

– Dániel elvtársat keresem.

A félkezű portásra rájön a köhögés, hosszan krárog, aztán felveszi a szemüvegét.

– Kit keres az elvtárs?

– Dániel elvtársat. Tudom, hogy elfoglalt ember, de csak kezet akarok vele szorítani.

A portás felveszi a telefont, és belesustorog valamit. Aztán kiállít egy belépőcédulát.

– Második emelet öt.

Felmennek Gizivel a második emelet ötbe. Ott egy kihajtott fehér inges, biztató tekintetű fiatalember fogadja őket.

– Milyen ügyben keresi Dániel Zoltánt?

– A barátja vagyok. Még régről. Pelikán József gátőr.

– Értem. – A fiatalember biztató tekintete most fürkészővé válik. Felemeli a telefonkagylót, belemormol valamit, aztán felnéz Pelikánra.

– Harmadik emelet kettő.

Pelikán és ünneplőbe öltözött lánya följebb kocog egy emelettel. Ott egy nagy mellű, ősz asszony fogadja őket.

– Dániel elvtársat keresem.

– Pelikán József? – kérdi a nő mosolyogva.

– Ez meg a lányom.

A nagy mellű nő barátságosan bólint.

– És abban a csomagban mi van? – kérdezi a férfi hóna alatt szorongatott pakkra pillantva.

– Egy kacsa.

– Egy kacsa?

– Egy kacsa.

A nő valamit belesustorog a telefonba. A vendégek összenéznek, várnak. A nő szívélyes.

– Tessék helyet foglalni – mutat két székre.

– Nincsen bent Dániel elvtárs? – kérdi Pelikán bizalmatlanul.

A nagy mellű nő mosolyog:

– Tessék csak várakozni.

Kisvártatva zümmög egyet a telefon, a nő a háta mögött lévő ajtóra mutat:

– Tessék befáradni.

Ez a szoba már nagy, napfényes, tele van súlyos, sötét bútorokkal. Középen akvárium, aranyhalak úszkálnak benne. De a szoba üres. Gizi rögtön odasiet az akváriumhoz, az apja nem győz püsszegni, hogy viselkedjen a helyhez méltóan.

Várnak néhány percig, aztán mögöttük, aktacsomóval a hóna alatt, belép egy szemüveges, szigorú tekintetű férfi.

– Kire várnak? – kérdi komoran.

– Dániel elvtársra.

– Nincs itt – ül le a szemüveges férfi a nagy, faragott íróasztal mögé.

– És mikor jön be? – kérdi óvatosan Pelikán.

– Nem tudom.

– Házon kívül van?

– Nem tudom – kopognak a szemüveges szavai.

– Külföldön van?

– Nem tudom. – A szemüveges elmélyed a magával hozott aktába. Pelikán kezdi elveszíteni a türelmét.

– Ő még itt a miniszter?

A szemüveges most felnéz.

– Nem tudom – mondja, és visszamerül az aktába, mintha abból olvasná ellentmondást nem tűrő hangon. –

Maga Pelikán József, Szigetnádasd, Kreibich Nándor utca 1. Helyrajzi szám 7649. Stimmel?

Pelikán kicsit megdermed ekkora tájékozottság hallatán, de nem mutatja.

– Stimmel – mondja beleegyezően. – Tudniillik meg akartam köszönni Dániel elvtársnak...

– Azt a csomagot hagyja itt – mutat a kacsára a szemüveges.

– Van itt jég? – veszi ki a szép sárga kacsát Pelikán a csomagból.

– Van. Elmehetnek.

Pelikán és Gizi még az utcán sem tudnak szólni. Némán mennek egymás mellett.

Aztán megszólal Gizi.

– Apuka érti ezt?

Pelikán tűnődve néz maga elé.

– Ezek magasabb dolgok, kislányom. Mi ezt nem értjük. De minek kell mindent megérteni? Mennél magasabban ül valaki, annál bonyolultabbak körülötte a dolgok. Ezért nem akartam én sohase magasabb polcra jutni. Ebből is tanulhatsz, kislányom.

De azért nem teljesen nyugodt.

A NEMZETKÖZI HELYZET EGYRE FOKOZÓDIK

Este. Békésen alszik a Pelikán család, Jóska élvezi a saját ágát, teste alatt a deszkák ismerős nyikorgását, amikor megzörgetik az ajtót.

Pelikán mordul egyet. Gatyában, félálomban megy ajtót nyitni. Két bőrkabátos, marcona fiatalember áll az ajtóban.

– Pelikán? – kérdi az egyik kurtán.

– József – hagyja helyben a gátör. – Mi tetszik?

– Öltözni – mondja a másik. – Velünk jön.

Pelikán elneveti magát.

– Kiderült, hogy mégiscsak volt disznó, mi?

De a bőrkabátosok nem felelnek, állnak mint a szobrok. Pelikán vállat von. és öltözni kezd. Közben még füstölög magában:

– Mi a fenének kellett engem kiengedni? Épp hogy kezdtem megmelegedni odabenn.

A bőrkabátosok komoran hallgatnak.

– Elbúcsúzhatok?

Erre nincs válasz.

Pelikán megcsókolja alvó gyermekeit, és indul a két ember után.

A ház előtt a töltésen nagy fekete autó, az ablakain függöny. A gátör beül a két bőrkabátos közé, azok szó nélkül nagy fekete motoroszeműveget tesznek a szemére.

Pelikán csodálkozik, de nem szól. Hatalmas iramban száguldanak, a kanyarokban hol az egyik, hol a másik ifjú vállára dől. Végre megkockáztatja a kérdést:

– Hová megyünk?

Semmi válasz. A két bőrkabátos komoran néz maga elé.

– Felakasztanak?

Konok hallgatás.

Pelikánt hirtelen megmagyarázhatatlan jókedv önti el.

– Mert ha igen, mondják csak meg nyugodtan. Nem szeretem a meglepetéseket. Az embernek előbb-utóbb meg kell halnia. Maguknak is, fiúk. Ez az élet rendje.

A két bőrkabátost ez se rendíti meg, ami már kicsit bosszantó.

– Már a mamájuk is néma volt maguknak?

De még ez a kérdés se csíhol ki belőlük egy árva szót se. Kár erőltetni.

Végre megáll a kocsi. Az utas szeméről leszedik a fekete szeműveget, kiszállhat. Roggyantan lépdél, körül néz. Neonfényes garázsban vannak.

Az egyik kíséző rámutat egy vasból készült csigalépcsőre, amely felfele vezet a garászból.

– Menjek fel? – kérdezi Pelikán. A bőrkabátos bólint, erre ő elköszön tőlük: – Hát isten veletek, fiúk! De aztán egy mukkot se!

És elindul felfelé.

A csigalépcső után egy ócska bútorokkal teli, pókhálós folyosó következik. Pelikán szeme jobbra-balra rebben, elmegy egy téglával befalazott ajtó mellett, hangosan köhög, hogy jelezze a létezését, de sehol egy lélek. Csapóajtóhoz ér, habozik, bemenjen-e. Aztán bemegy. A csapóajtó után újabb kis folyosórész, aztán hatalmas kétszárnyú tölgyfa ajtó. Óvatosan kopog, semmi válasz.

Áll egy ideig, aztán benyit. Nagy díszes terem tárul elé, faburkolatos. Antik márványszobrok, a mennyezetről kristálycsillár ontja a fényt, hunyorogni kell tőle.

A teremben senki. De középen hosszú asztal, díszesen megterítve két személyre. És még valami, s ez elüt

a berendezéstől: oldalt a fal mellett egyszerű vaságy, rajta szürke pokróc.

Pelikán áll, és szorongva vár.

Szemben vele egy földig érő, egész falat betöltő nagy kép: fiatal, köpcös elvtárs vezet egy lovasrohamot, amolyan Szent György, aki épp ledöfi sunyi ellenfelét. De a kép közepe egyben tapétaajtó is, és ez most nyílik, és egy nagyon elegáns, őszülő hajú, bajuszos férfi lép be rajta. Odasiet az ámuló Pelikánhoz, nyájas, megnyugtató mosollyal a kezét nyújtja.

– Isten hozta, Pelikán elvtárs!

– Jó estét! – mondja Pelikán bizonytalanul.

– Nem éhes? – kérdi aggódva a kétsoros angol flanelruhába öltözött bajuszos férfi. – Mert együtt fogyaszthatnánk el az estebédet.

Pelikán nyel egyet, nem tudja, mit feleljen.

– Vacsoráztam már, de enni mindig tudok – mondja diplomatikusan.

– Remek – örvendezik a bajuszos, és megüti a nagy tölgyfa asztalon álló gongot.

A titkos ajtó kinyílik, fekete hajú, középkorú, marcona asszony jelenik meg, katonazubbonyban van, de a szoknyáján frissen keményített, fodros fehér kötény libeg.

Az asszony megáll, várja a parancsot.

– Tálalhat, Gogolák elvtársnő.

– Gyűjtsam meg a gyertyákat is, Virág elvtárs?

– Természetesen.

Gogolák elvtársnő meggyújtja a gyertyákat a kétkarú, ezüst gyertyatartóban. Virág elvtárs és Pelikán szótlánul nézik a lobogó, meleg, kicsi lángokat. Virág elérzékenyül.

– Gyermekkori karácsonyok... ugye, Pelikán elvtárs?

Pelikán bólint, bár egyre jobban fúrja az oldalát, mi fog ebből az egészből kisülni. Virág elvtárs odahajol:

– Valami aperitif, Pelikán elvtárs?

– Hogy tetszik ezt érteni?

Amaz lefordítja:

– Mit iszik?

– Mindent – mondja egyszerűen Pelikán.

Virág elmosolyodik, Pelikán vállára teszi a kezét.

– Ha rám bízna...

– Magára bízom.

Virág odamegy egy nagy, zöldre festett páncélszekrényhez, kinyitja. A páncélszekrény tele iratokkal, dossziékkal, de az egyik polcán finom italok állnak. Virág elmerülten nézi az italosüvegeket, aztán egy vodkaspalack mellett dönt, tölt belőle.

Koccintanak, Virág elvtárs fölhajtja a vodkáját, mosolyogva lehuntyja a szemét, kivár, amíg az erős nedű szétszalad a testében. Aztán helyet mutat Pelikánnak a megterített hosszú asztal egyik végén, ő maga a másik végére ül.

– Jó színben van, Pelikán elvtárs! – dől hátra a széken.

– A dunai levegő... – magyarázza Pelikán a széken feszengve. – De maga is jó színben van, Virág elvtárs.

Amaz szomorúan legyint.

– Áh, ez az irodai munka. Elsorvasztja az embert.

De már jön is be Gogolák elvtársnő, hatalmas ezüstitálon ropogósra sült malaccal, megáll Virág elvtárs előtt. Az ingerülten rászól:

– A vendég elvtársnak!

Az asszony leteszi Pelikán elé a sült malacot, tálcástól.

– Jó étvágyat! – mondja katonásan, és távozik.

Pelikán farkasszemet néz a barnapiros malaccal, melynek nyitott szájában sárga citrom. Iszonyatos zavarban van, időnként felpillant az asztal túlsó végén ülő Virág elvtársra, aki most nem szól, csak figyelmesen néz.

Pelikán kitesz egy darabot a tányérjára, de mikor egyedül hozzákezd az evéshez, az egyik kemény sült malacszelet a kése alatt megcsusszanva nagyot ugrik a tányérján. Pelikán ijedten összerezzzen, aztán saját ügyetlenségét kinevetve, társat keresve átnéz Virág elvtársra. De a bajuszos feláll, otthagyja a saját terítékét, átül közvetlenül Pelikán mellé. Szinte vidáman mondja.

– Nem rossz étel a malachús, ugye, Pelikán elvtárs?!

Pelikán megdermed. Úgy érzi, a célzás nagyon is világos volt, leteszi a kést, villát, lehajtja a fejét.

– Én mindent bevallok, Virág elvtárs!

– Nyugalom – teszi a vállára a kezét Virág. De a gátör tovább vall:

– Én feketén vágtam egy disznót.

– Spongyát rá! – legyint Virág elvtárs kedélyesen. – Ne valljon be semmit. Mi úgys tudunk mindent.

– Akkor jó – törli meg a homlokát Pelikán.

Virág tréfásan megsimítja a gátör ruháját.

– Ezt a zakót például 1938-ban varrták. Amaz némán bólint. Virág elvtárs nagy szakértelemmel kitép egy szálat a szövetből, meggyújtja a gyertyalángon, nézi.

– Angol szövet, nyolcvanszázalékos gyapjú – mondja tárgyilagosan. A vendége elámul, nagy tisztelettel nézi.

– Honnan tetszik tudni? Ma már nem csinálnak ilyen szövetet.

Virág rejtélyesen mosolyog. Megveregeti Pelikán karját. Föláll, odahajol, tovább elemzi az öltönyt:

– A vállá egy kicsit túl van tömve, de a reverje jó. – Hátba vágja a tátott szájával hallgató gátört, aztán visszaül mellé: – Egyen csak, elvtársam!

– Virág elvtárs nem eszik? – kérdi Pelikán óvatosan.

A válasz komor, lemondó:

– Csak csipegetek. A gyomrom miatt. De maga egyen nyugodtan.

Pelikán vállat von, és most-már-minden-mindegy alapon tele szájával falni kezdi a finom malacsültet.

Virág visszamegy a helyére, az asztal végébe, onnan nézi.

– Jó dolog összejönni egy régi harcossal – töri meg aztán a csendet. – Kár, hogy eddig nem találkoztunk.

– Kár – mondja Pelikán, és újabb darabot szed a tányérjára.

Bejön Gogolák elvtársnő, aranylóbort tölt a kristálypoharakba, Virág felemeli a magáét, odamegy Pelikánhoz.

– Tudja, Pelikán elvtárs, egyszer majd kérünk magától valamit... – emeli koccintásra a poharát, és nagyon mélyen néz a szemébe.

Pelikán nem éli át egészen a történelmi pillanatot, de azért felkapja a fejét.

– Mit tetszenek kérni? – kérdi zavartan.

– Mindent a maga idejében... – mondja mélyértelműen Virág, és mosolyog a tömött bajusza alatt. – Mit szólna hozzá, ha egyik este betoppannék magához a családommal

A gátör elámul: – Énhozzám?

– Barátkozunk, ismerkedjünk. Régi jó elvtársak vagyunk mind a ketten. Na, mit szól hozzá, Pelikán elvtárs?

Amaz zavartan vakarja a füle tövét.

– Csak egy a baj: én sehogy se tudnék ilyen vacsorát rittyenteni.

– Nem számít – inti le élesen Virág. – Nem kell folyton zabálni. – S egészen közel hajol hozzá, mint aki nagyon fontos dolgot közöl: – Én csak egyet mondok, Pelikán elvtárs... A nemzetközi helyzet egyre

fokozódik...

– Fokozódik? – ismétli meg Pelikán. – Jó tudni.

– Ezt sose szabad elfelejteni...

– Ezt nem is fogom... – fogadkozik Pelikán.

Ezzel vége a vacsorának. Virág elvtárs a csigalépcső tetejéről búcsúzkodik a garázsba leereszkedő Pelikántól.

– Viszontlátásra! – int utána. – Hamarosan találkozunk.

Pelikán beül az autóba, a két bőrkabátos a két oldalára.

– Megint együtt vagyunk, kuka legények? – szól rájuk Pelikán pityókás kedélyességgel.

De azok most is némák, mint a sir. Pelikán vállat von, lehunyja a szemét, és jóllakottan hortyogni kezd.

A fekete autó rohan az éjszakában.

EGYSZER MÉG
KÉRNI FOGUNK MAGÁTÓL
VALAMIT

Másnap korán reggel Pelikán József kimegy a Dunára, felírja a vízállást, ellenőrzi a gátakat –, agyoncsap huszonegy ürgét, mert amíg ő a börtönben volt, az ürgék bizony alaposan elszaporodtak. A farkukat levágja, odaadja a gyerekeknek, a MÉH-től kapott pénzből pedig az egész család befagylaltozik a faluban.

Mire alkonyattájt hazaérnek, már ott várja őket Virág elvtárs a gátórház előtt. Teljes turistaöltözet van rajta, turistabakancs, szürke micisapka. Tárt karokkal siet Pelikán elé, és mint régi jó barátot megöleli.

Aztán odaszólít két melák, felnyírt hajú fiatalembert, akik buzgón fényképeznek a ház körül.

– A fiaim – mutatja be őket. – Szenvedélyes fotósok.

Erre a gátőr is bemutatja a sok gyereket, a nyakában ülő fekete legkisebbtől egészen a barna Gizikéig.

Virág elvtárs elismerően, csapja össze a kezét:

– Ez igen! Így fest egy régi harcos családja.

Gizi zavartan pukedlizik egyet, aztán összesúg az apjával. Pelikán kínban, hápogva fordul a vendégek felé:

– Szívesen itt tartanánk magukat vacsorára, de krumplin kívül – nincsen idehaza semmi. Hacsak sült krumplit nem.

– Zseniális! – örvendezik Virág.

– De előbb sétáljunk egyet a gyerekekkel.

Elindulnak hát sétálni. A két Virág fiú közreveszi Gizikét. Virág atyai szeretettel felkapja az egyik csöppséget, Pelikán nyakában ott a legkisebb, mögöttük a többi.

Mennek a gáton, szívják az. alkonyati friss levegőt, nézik a sötéten hömpölygő folyót.

– Csudálatos! – áll meg Virág elvtárs – a töltésbe rakott felirat előtt. Olvassa. – "Éljen a mi nagy, bölcs vezérünk!" Micsoda fogalmazás! Ki csinálta?

– Én. – A gátőr zavartan, szerényen megigazít néhány elmozdult követ.

Virág megfogja a kezét.

– Szép. Nagyon szép. – Mélyen a szemébe néz. – Egyszer még kérünk magától valamit, Pelikán elvtárs...

Pelikán biztatja:

– Mit tetszenek kérni?

De a vendég csak lehunyja fehér szemhéját, és az ajkára teszi a mutatóját.

– Mindent a maga idejében... – mondja sejtelmesen. – De lássuk azt a sült krumplit! Mióta említette, nem tudok másra gondolni!

Nemsokára körülülük a konyhaasztalt. Gizi kiszedi a krumplit a sütőből, fehér konyharuhába hajtja. Ínycsiklandó, remek szag árad szét a konyhában, Virág elvtárs is nagyot nyel, pedig aktív gyomorbagyos.

– Milyen leleményes a mi népünk – jegyzi meg, amikor az első krumplit kiveszi, széttöri, megsózza, megkóstolja. – Irigylem magát, Pelikán elvtárs!

A házigazda szemérmesen lehajtja a fejét. Azért nem rossz érzés, ha dicsérik az embert.

Némán esznek, amikor Virág hirtelen megszólal:

– Az ott a vendégszoba, ugye?

Pelikán egy kicsit csodálkozik, mert a vendég most jár nála először, de rábólint.

– Igen. Az.

– A legutolsó vendég három hete volt benne? – kérdi Virág hanyagul, miközben újabb krumpliért nyúl.

– Igen – csodálkozik tovább Pelikán. – Dániel Zoli.

Virág szeme összevillan a fiaiával.

– Ott feküdt benn, miután beugrott a vízbe.

– Inkább beleesett – mosolyodik el Pelikán. – Vacogott szegény, mint a nyárfalevél. De honnan tetszik tudni az esetet?

– Nem fontos – legyint Virág elvtárs, és leereszti a szemhéját. – Csak egyet jegyezzen meg magának: akár malacsültet eszik az ember, akár sült krumplit, az osztályharc egyre élesedik.

– Értem – bólogat Pelikán.

Békésen ülnek a lámpa udvarában, és csámcsogva eszik a sült krumplit. Csak Pisti megy ki valamiért a szomszédos szobába.

Egyszerre hatalmas durranás rázkódtatja meg a levegőt.

Virág elvtárs és két fia az asztal alá vetik magukat. A két fiú csípőből tüzel. Csörömpölve esnek ki az ablaküvegek, szétlövik a befőtteket a szekrény tetején, sziszegve spriccel szét a piros meggykompót, végül hogy semmiféle külső ellenségnek ne szolgáljanak célpontul, kilövik a villanykörtét is. Sötétség és csend borul a szobára.

– Ezredes elvtárs – jelenti lihegve az egyik fiatalember –, elfogyott a lőszer. De van még nálam két kézigránát. Parancsot kérek, hogy elhajítsam.

– Ne tessék még! – fordul oda könyörögve Pelikán Virághoz. Meggyújt egy gyufát. – Egy pillanat türelmet, Virág elvtárs!

Besiet a szobába, aztán sűrű pofonokkal terelgeti kifelé Pistit.

– Már megint az a rohadt stanicli! – szedi ki a gyerek kezéből a szétdurrant papírfoszlányokat. – Az a rohadt stanicli! Te bűdös kölyök!

Pisti ordít, mintha nyúznák.

– Miért? Nekik szabad durrogtatni? – mutat rá az asztal alatt lapuló két Virág fiúra.

Visszaülnek a vacsorához, Gizi petróleum lámpát gyújt.

– Akárhogy is történt – jegyzi meg kis mosollyal a bajusza alatt Virág elvtárs, mi nem hagytuk magunkat. – Megsimogatja a pofonoktól még mindig szepegő Pisti kobakját. – Ne sírj, kisfiam, ti már egy vidám, boldog világban fogtok élni.

– Nyald ki a seggem! nyújtja rá a nyelvét Pisti, erre még egy hatalmas pofont kap az apjától.

– Nincs időm a nevelésükre – mentegetőzik Pelikán. – Már hajnalban kint vagyok a gáton, és sokszor estig nem kerülök haza.

– Éppen erről akartam beszélni kap a szavába Virág. – Lehetetlen és bűnös dolog, hogy egy ilyen régi harcos még mindig a gátórséggel bíbelődik!

Pelikán most ijed meg igazán.

– Nagyon jó ez nekem, Virág elvtárs!

De a válasz hangsúlya megfellebbezhetetlen:

– Magának másutt a helye. Komoly, felelős, vezető funkcióban.

– Isten ments! – néz könyörögve Virágra Pelikán. – Én bizony isten teljesen hülye vagyok. De az leinti:

– Nem nyitok vitát, Pelikán. Mihez ért?

– Tulajdonképpen semmihez. Csak a gáthoz Meg az ürgeöntéshez. – Utolsó adunak vágja ki: – És úgy érzem, nem vagyok elég képzett ideológiailag.

Csend. Virág leereszti a szemhéját, aztán felnéz. Nagyon halkan, ünnepélyesen kérdi:

– Arra feleljen, szereti a mi nagy bölcs vezérünket?

– Már hogyne szeretném – hebegi Pelikán.

– Akkor nem lehet baj.

Ezzel lezárta az ügyet. Így került Pelikán József igazgatónak a fedett uszodába.

A SPRICKOLÓ TÖMEGEK

Már kora reggel kiballagott az új munkahelyére. A bejáratnál látja, hogy nagy tömeg várakozik, fiatal fiúk, lányok, kezükben úszóruhát szorongatva, de egy sovány, szigorú ember áll a kapuban, és nem engedi be őket.

Pelikán odamegy, és megkérdi a szigorú ajtónállót

– Hát ezek mire várnak? – És a várakozókra mutat.

– Maga kicsoda? – mordul rá bizalmatlanul a sovány.

Pelikán szép nyugodtan előveszi a kinevezési okmányt, odanyomja a kérdező orra alá.

– Az új igazgató.

A sovány összecsapja a bokáját, úgy adja vissza az írást.

– Van ezeknek jegyük? – mutat Pelikán az uszodába vágyó fiatalokra.

– Igenis, van.

– Akkor miért nem engedi be őket?

– Nem lehet. – És bizalmasan a fülébe súgja: – Úsznak odabent.

– Nem értem! Beszéljen hangosabban!

Az újdonsült igazgató türelmetlen, a sovány sápadtan rázza a fejét, titokzatosan karon fogja a főnökét, és bevezeti az uszodába.

Kitár egy ajtót, előttük a medence. És mit látni? A csodás kék négyszög közepén egyetlen sápadt bőrű, emberforma lény erőlködik, iparkodik előre a vízben. Nagyokat fúj, felmerül, lemerül, lassan halad. És a medence két szélén két barna bőrkabátos fiatalember az úszó ritmusát követve kíséri, karjukon fürdőköpeny, törülköző.

Pelikán nem hisz a szemének. Közelebb megy a kék vizű medencéhez, szemügyre veszi a békésen tempózó bulldogfejű embert és a parton lépkedő két bőrkabátost.

– Van ezeknek jegyük? – fordul Pelikán a sovány gondnokhoz.

Annak nem jön ki hang a torkán.

Pelikán nem nyugszik.

– Itt rendet kell csinálni! Világos? Azért küldött engem ide Virág elvtárs.

Rögtön oda is lép az egyik bőrkabátoshoz.

– Szabad a jegyeket?

A legény döbbenten néz az újdonsült igazgatóra, aki viszont dühbe gurul.

– Na! Mit bámul?! Elő a jegyekkel! – És a gondnokhoz fordul, pattogva adja ki az utasítást: – Maga pedig engedje be a többieket! Az uszoda arra való, hogy a dolgozók ússzanak benne, nem igaz?

A gondnok teljesen megzavarodva elmegy, hogy beeressze a várakozó tömeget. A megszólított bőrkabátos előrántja a pisztolyát, és ráfogja Pelikánra. Az nevetni kezd: buta vicc. Eltolja a revolveres kezét:

– Ne humorizáljon. Jegyet kértem, nem revolvért. S odamegy a medencéhez, rákiált a magányosan tempózó, bulldogfejű férfira: – Hé, jóember, van magának jegye?!

Annak meglássul a tempója. Csodálkozva néz fel a kérdezőre.

Ebben a pillanatban úszóruhára vetkőzött tömeg rohan be az uszodába, rikoltozik, ugrik fejest, hasast, lábast a medencébe. Fröcsög, hullámszik, pezseg a víz.

A bulldogfejű ember felordít:

– Árulás! – És tátogva fuldokolni kezd.

A két testőr azon bőrkabátosan beveti magát a vízbe, és hősieken úszva, hónaljánál fogva ráncigálja kifelé a fulladozó főnököt. Nagy nehezen kihúzzák, a bulldogfejű pedig, még levegő után kapkodva, megáll Pelikán előtt, és artikulálatlan hangon ordít csupa egytagú szavakat.

– Kém, ló, víz, fej, durr!

– Igenis, Bástyá elvtárs! – tiszteleg a két testőr, akinek bőrkabátjából bőven csurog a víz.

Így kerül vissza Pelikán a börtönbe. Mikor belép a cellába, a püspök éppen imádkozik.

– Isten hozott, fiam – néz fel fekete imakönyvéből.

– Meg egy fekete autó, szentatyám... – mondja Pelikán egy kicsit letörve.

Gulyás, a: biliárdgolyó-fejű detektív kajánul odaszól:

– Hát ismét köztünk, Pelikán?

– Kuss – mordul rá a, gátőr. – Kint azért épül a rendszer nélkülem is.

– Már nem sokáig, – heherészik a detektív. – Jönnek, az amerikaiak.

Pelikán felmászik a volt helyére, onnan szól vissza:

– A Truman úr fehér lovon... Azt lesheti.

– Mondok mást is – furkálja. Gulyás. – A haverjai egymást vágják a sittbe...

A fondor beszéd hat, a gátőr – lenyúl, elkapja a kopasz grabancát:

– Ezt honnan veszi?

– Tudom, amit tudok – fickándozik az a markában.

– Nyugalom, fiam – inti meg a fölöttébb ideges Pelikánt a püspök. – Lesz magyar feltámadás.

– És ez olyan biztos, püspök úr? – fordul felé Pelikán.

A válaszból mély meggyőződés zeng:

– Ide figyelj fiam! Gondolj csak bele: a mi keresztény anyaszentegyházunk idestova kétezer éves, a mi apostoli királyságunk több mint ezeréves, a ti rendszeretek meg...

Nem folytatja. Pelikán könyörögve:

– De hát nem lehet valaki rögtön ezeréves...

A püspök vállat von, aztán kérdi:

— Mi lesz ma ebédre? – Válasz nincs, tehát lekopogtatja a kérdést a fűtőtesten. Visszakopognak.

– Tarhonya – mondja fanyarul.

– Tarhonya... – ismétli Pelikán. — De hát nem ehetjük meg a tyúkot, amely holnap aranytojáást fog tojni. – Ezen, eltűnődik, és szinte magában mormolva folytatja: – Bár egyszer szívesen megkóstolnám, a fene egye meg.

De csikorog a zárban a kulcs, a már ismert fegyőr dugja be a képét.

– Pelikán József!

– Jelen.

– Szedje a cuccát!

A SZOCIALISTA SZELLEM VASÚTJA

Így történt, hogy Pelikán József a börtön helyett Virág elvtársnál ebédelt. De kezdjük az elején. Virág elvtárs egész a csigalépcsőig elébe jött Pelikánnak, és szomorúan nézi az előtte felfelé igyekvőt. Olyan szomorúan, hogy az is elszomorodik, és rögtön mentegetőzni kezd.

– Nagyon röstellem az ügyet, Virág elvtárs, de én jó előre megmondtam, hogy ideológiailag nem vagyok elég képzett. Mert ha, teszem azt, Bástyá elvtárs tábornoki ruhában úszkál abban a medencében, csak megismerem a piros stráfról. Ez esetben megóvom a sprickoló tömegektől. Újságban, híradóban láttam én eleget. Szép daliás férfi, a kitüntetések csak úgy csillognak a mellén. De úszógatyában bent a vízben olyan furcsán hatott. Ki gondolta volna? Talán a fénytörés miatt...

– Bástyá elvtárs már megbocsátott... – mondja Virág elvtárs, és gyengéden átfogva Pelikán vállát, bevezeti az ebédlőbe. – A gondnokot internáltuk, ő felel az egész incidensért.

– De hát ő nem tehet semmiről – tiltakozik Pelikán. – Én nem tudtam a vonalat.

– Ugyan, Pelikán elvtárs! – vág közbe kissé ingerülten Virág. – A jegyszedő anyja egy malomtulajdonos kulák szeretője. Bevallotta.

A válasz csöndes:

– Az más. – A folytatás még csendesebb: – Én tulajdonképpen szeretnék visszamenni a gátra.

– Arról szó sem lehet! – mosolyog rejtélyesen Virág. – Arra feleljen, szereti-e a francia konyhát?

– Én, kérem, mindent szeretek – adja fel a reményt Pelikán, és hagyja, hogy Virág lenyomja a hosszú ebédlőasztalhoz, megzendítse a gongot. A tapétaajtóban máris megjelenik Gogolák elvtársnő. Ezüsttálcáján most egy roston sült, gyönyörű balatoni süllő kunkorodik, a szájában citromszeletkével.

– Jó étvágyat – teszi le a halat Pelikán elé Gogolák elvtársnő, és már távozna is a rejtett tapétaajtón, de Virág utánaszól.

– Gogolák elvtársnő! Ez új szoknya magán, ha jól látom?

A hatalmas, marcona asszony vigyázzban áll az ajtóban.

– Új, Virág elvtárs – mondja szolgálatkészén.

– Kurta – koppan Virág elvtárs ítélete. Utálkozva fordul el. – Hagyjuk a szexualitást a hanyatló Nyugat ópiumának!

A marcona asszony elpirul. Aztán gyorsan elhagyja a termet. Virág nagyot sóhajt:

– Nehéz, nagyon nehéz.

Aztán fáradt léptekkel odamegy Pelikánhoz, megáll mögötte.

– Egyszer még kérünk magától valamit, drága elvtársam!

– Tessék már kérni! – könyörög Pelikán.

– Mindent a maga. idejében...

– Nem bírom a feszültséget...

Virág a rimázkodó hangtól még fáradtabban – leroskad pokrócokkal letakart vaságyára. Nagy erőfeszítéssel szedi össze magát, nyugtatja a rémült gátőrt:

– Nyugalom. Magát most a kulturális forradalom egyik fontos őrhelyére akarjuk állítani. Eszmeileg, politikailag kell átgyúrnia a dolgokat.

– Éppen nekem? – riad meg Pelikán.

– Éppen magának. Maga nem könyvekből tanulta a forradalmat, hanem a Horthy-rendőrség ütéseitől!

– Hát ez igaz – morogja Pelikán, és odavicsorítja a protézisét. – Ezt is nekik köszönhetem!

– Na látja! Ahol nem vagyunk mi, ott az ellenség. Mától fogva maga az Angolpark igazgatója.

– Angolpark? – kérdezi Pelikán kétségbeesetten. Aztán furcsállva: – Miért Angolpark?

A kérdés fölöslegesen ingerlő lehet:

– Ez a neve. Nem mindegy?

A kiszemelt igazgató azonban nem tágit:

– Miért Angolpark? Miért nem Vidámpark vagy Viccspark?

A házigazda felujjong:

– Ez az! – Felvillanyozva ugrik fel a vaságyról. – Torkánál ragadta meg a kérdést! Mért Angolpark? Hogy az angol imperialista világbirodalom a markába röhögjön? Egy frászt! Vidám Park! Ez kell a magyar dolgozóknak. Csak így tovább, Pelikán elvtárs! Keményen, meg nem alkudva előre a szocialista Vidám Parkért!

Pelikán még tesz egy tétova ellenállási kísérletet.

– Énnekem van valami rossz érzésem, Virág elvtárs. Én ideológiailag...

De nincs vita.

– Egy szót se többet! Szereti a mi bölcs, nagy vezérünket?

Pelikán bólint. Így lesz a Vidám Park igazgatója.

Belép új hivatalába. Tüstént munkához lát. Mindenekelőtt az "Angolpark" feliratot cserélteti ki a "Vidám Park" felirattal, amit a park dolgozói lelkes tapssal fogadnak. A céllövöldék védtelen szarvasait, bohócait egytől egyig imperialista vezetők, illetve azok bérenceinek képére cserélteti ki. Továbbá három teherautóra valót rendel Bástyá elvtárs és egyéb fő-fő vezetők kicsinyített szobraiból, hogy a békahalászat, a célba dobás és egyéb versenyszerűen űzött játékok győztesei ezeket a kis szobrokat kapják majd örök emlékül.

De az átalakított Szellemvasútra a legbüszkébb. Kidobatta a halálfejeket, csontokat és egyéb régimódi kacatokat, és helyükre Bástyá elvtárs és más szeretett vezetők képmásait szereltette fel. A kiürített barlangokat sem hagyta üresen, hanem minden négyzetméternyi helyet kihasználta a szellemvasút utasainak politikai nevelésére. Saját maga válogatta ki a marxizmus klasszikusaiból azokat az idézeteket, amelyeket a vasút legegyszerűbb utasai számára is képszerűen, hatásosan meg tud jeleníteni. Ezen lényegbeli átalakítások után a Szellemvasutat a Szocialista Szellem Vasútjának keresztelte el.

– És mit csinálunk a halálsikolyokkal, a csontzenével meg egyebekkel? – kérdezi Rezenák, egy régi, de az új rendbe becsületesen beilleszkedő mutaványos.

Az igazgató bölcsen mosolyog:

– Azok maradjanak.

– De akkor nem fognak megijedni Bástyá elvtárstól? – kérdezi kis balsejtelemmel Rezenák.

– És az baj talán? – Pelikán úgy érzi, végre elkapta a dolgok végét. – Megmondta Virág elvtárs: az osztályharc egyre élesedik. Akinek pedig vaj van a fején, hadd szarjon be egy kicsit a Szocialista Szellem Vasútján.

Elérkezik az ünnepélyes megnyitó napja. Pattogva szól az induló, csattogtatja a szél az aktuális jelszavakat a frissen pingált transzparenszen.

Bástyá elvtárs két hadsegéde kíséretében érkezik, átadnak neki egy hatalmas ollót, ezzel vágja el az újjávarázsolt Vidám Parkot avató nemzetiszínű szalagot.

Taps mindenfelől, Bástyá elvtárs mosolyog, Pelikán mosolyog, mindenki mosolyog.

Pelikán bekaulozolja Bástyá elvtársat a Szocialista Szellem Vasútjába. A tábornok az első kocsiban foglal helyet, mögötte a két hadsegéde. Egy jóval mögöttük lévő kocsiba Pelikán ül bele, fölöttébb érdeklő ugyanis, hogyan halad át Bástyá elvtárs ezen a helyenként borzongató, de játékosan nevelő célzatú szórakoztató létesítményen.

Indul a kocsisor a kinyíló csapóajtón keresztül a barlangrendszer baljós homályába. A különböző sötét műsziklavájakban sorra tűnnek elő Győzelmünk kovácsai: mozgalmunk élő és halott klasszikusai, alattuk vad szél süvölt, bagoly huhog.

Bástyá elvtárs kicsit behúzza a nyakát, megborzong, amikor Marx Károly hatalmas képe bukkan elébe: zöld szeme villog, mögötte szívbe markoló csontzene szól.

A különös borzongás később csak fokozódik. Mikor a Kísértet járja be Európát című mozgó élőkép tűnik a szeme elé, és csontig hatol a kísértethuhogás, Bástyá elvtárs arcán megfagy a mosoly. Egy pillanatra hátranéz, követik-e a hadsegédei, de megnyugszik: az ifjú tisztek szenvtelen arccal kocsiznak utána.

Aztán váratlanul hatalmas ököl sújt le Bástyá elvtárs orra előtt: A Munkásosztály Ökle. És amikor egy

fordulóban saját hatalmas képe bukkan elé, egy velőtrázó sikoly kíséretében, a meggyötört Básty elvtárs kocsijának fenekére ájul.

Hadsegédei emelik ki, amikor ismét a szabadba érnek a kocsik. De egy kis friss víz és némi szakszerű mesterséges légzés után Básty elvtárs ismét a régi. Acélos lendülettől, egy nagy ember dühével rázza az öklét a leleményes igazgató felé.

– Ló! Ló! Ló! – Ezt az egy szót ismétli egyre hangosabban.

Pelikán nem tudja, melyik lábára álljon.

– Csak szóljon, Básty elvtárs, ha valamit rosszul csináltam. Tudom, hogy még sokat kell tanulnom.

Básty elvtársnál ez csak olaj a tűzre. Ráordít:

– Hogy áll?!

– Hogy állok? – kérdi Pelikán rémülten.

– Vigyázz! – vezényel Básty elvtárs.

Mindenki vigyázzba merevedik.

– El vele! – mutat Básty elvtárs Pelikánra.

Így került vissza Pelikán a börtönbe. A püspök és Gulyás úr éppen dominóznak, mikor nagyon letörten belép a cellába.

Leroskad a priccsre, arcán őszinte kétségbeesés.

– Én nem tudom, mi van velem, püspök úr, de az utóbbi időben semmi sem sikerül. Pedig tele vagyok jó szándékkal. Próbálom megérteni a vonalat, de mindig mellényúlok. És ráadásul a vízállás is egyre emelkedik.

– Ne búsulj, fiam – vigasztalja a püspök. – A magyarok istene nem hagy el minket.

– Remélem is – kap valamelyest erőre Pelikán. – Mert szerintem az ötlet, mármint ez az egész új rendszer jól van kitalálva. Csak még sok a tökkelütött meg a csirkefogó. De előbb-utóbb minden a helyére rázódik.

– Például maga is – jegyzi meg Gulyás úr.

– Például én is, hiába gúnyolódik – mondja Pelikán. – A dolgok kiforrják magukat. – A püspökhöz fordul: – Mi lesz ma az ebéd?

A püspök szolgálatkészén kopog a fűtőtesten. Visszakopognak. A püspök arcán széles mosoly.

– Grenadírmars.

Pelikánnak összefut a nyál a szájában. És amúgy is elégtételt érez.

– Na látják! Azért van fejlődés.

De hiába főzték kedvenc ételét a börtönben, délben ismét Virág elvtársnál ebédel. – Ne kísérletezzen velem többet, Virág elvtárs! – teszi össze őszinte kétségbeeséssel a kezét. – Engedjen vissza a gátra! A Duna egyre jobban árad.

Virág elvtárs nem szól, szomorú, fáradt tekintettel nézi, amint Gogolák elvtársnő az ezüstitálcáról kitálalja a szarvassültet. Aztán, hogy a marcona asszony eltűnt a tapétaajtó mögött, leereszti a szemhéját, ernyedten hátradől székében, és megszólal. Halkan, de jelentősegteljesen.

– A nemzetközi helyzet egyre fokozódik. Néha bizony én is elfáradok. Én is ember vagyok, Pelikán elvtárs.

Pelikán nagy részvételt nézi a megviselt Virágot, aki mélyen elgondolkozva ingatja a fejét.

– Bizony, Pelikán elvtárs, sok az álmatlan éjszakánk mostanában.

Sajnálni kell szegényt.

– Tessék sört inni lefekvés előtt, attól úgy alszik, mint a bunda. Nem aludni, az szörnyű lehet.

Virág szinte suttogva mondja:

– Az ellenség itt lapul közöttünk.

– Ne tessék mondani!... – szörnyülködik el Pelikán.

– Most már nemsokára igazán kérünk magától valamit, Pelikán elvtárs!

– Tessék már kinyögni! – Pelikán rimánkodva néz Virág elvtársra. De az leinti.

– Türelem, kellő időben a kellő csapást. Addig is új őrhelyre állítjuk, Pelikán elvtárs.

– Irgalom – mondja Pelikán. – Én teljesen hülye vagyok.

– Menet közben kell az önbizalmat megszerezni. Szereti...

– A mi nagy bölcs vezérünket?!

A kétségbeesett kérdésre hidegen tárgyilagos válasz koppan:

– Most a narancsra gondoltam.

– Milyen narancsra?

– A narancsra általában. A narancs, az egy déligyümölcs.

– Biztos szeretem – adja meg magát Pelikán. – Tíz éve ettem utoljára.

Így lett Pelikán József az Első Magyar Narancsliget igazgatója.

Új munkahelyén minden előzetes várakozással szemben derekasan megállta a helyét. Pazar klubhelyiséget építtetett a narancskutatók népes gárdájának, ezenkívül bölcsődét, óvodát, mert a narancs honi telepítői szabad idejükben nem fukarkodtak az utódok szaporításával.

A termés egyelőre nem ígérkezett nagynak. A zöldellő narancsligetben érő egyetlen narancsot viszont féltő gonddal őrizték. Naponta megnézték: gömbölyödik-e, pirosodik-e, és feszült várakozással lesték a nagy napot: a narancsszüret napját, amikor Bástyá elvtárs jelenlétében megszegik az első magyar narancsot, utána pedig ünnepélyes keretek között kiosztják a Kossuth-díjakat és egyéb kitüntetések.

Az ünnepség előtti délutánon Pelikán igazgató még rövid szemlét tesz: minden rendben van-e a dísztribünön, jól feszül-e fölötte a büszke transzparens: "Előre a magyar narancsért!" A takarítónők még egyszer felsúrolják a szabadtéri színpadot, a narancskutatók elmennek a borbélyhoz, hogy rendbe hozassák a hajzatukat, szakállukat. Pelikán az alkonyi, lebukó nap sugaraiban még egy utolsó pillantást vet a gondosan őrzött egyetlen magyar narancsra, a következő nap hőisére.

És elérkezik az ünnepség napja. A dísztribün zsúfolásig megtelt, az első páholyban maga Bástyá elvtárs.

Elégedetten nézi a narancskutatók népi tánccsoportjának szívet melengető bemutatóját. Röpülnek a színes szoknyák, elővillannak az izmos leánycombok, döngenek a piros csizmák a rögtönzött deszkákon.

Pelikán nem kis szorongással nézi a bemutatót, még utoljára a színpad mögötti díszasztalhoz oson: itt fekszik egy kristály üvegtálban az első magyar narancs egy gyönyörű, kalocsai csipketerítő alatt és mellette szépen egymás mellett a sok kitüntetés, amit majd Bástyá elvtárs fog kiosztani.

Pelikán végigsimítja szemével a sok plecsnit, amelyek közül egyet most ő fog megkapni, nem érdemtelenül. De ekkor különös látványra lesz figyelmes. A színpadnak támaszkodva ott játszik az ő vásott Pisti fia, frissen vasalt úttörő egyenruhában, egy falka más, ünneplőbe öltözött gyerekekkel. Pisti eldugott valamit egyik tenyerébe, most előrenyújtja a két öklét, egy másik srác pedig azon töpreng, melyikbe rejtette el azt a valamit. Aztán ráver Pisti egyik öklére. Pisti kinyitja: ebben semmi. Aztán kinyitja a másikat.

És uramisten, Pelikán nem hisz a szemének, mert mi van benne: három narancsmag.

Odaugrik a díszasztalhoz, lerántja a kalocsai díszes csipkekendőt, és a gyanúja nem csalt: a kristálytál üres. Az első magyar narancs sehol.

Pelikán odaugrik a fiához. Elkapja a tenyerét.

– Mutasd csak a tenyeredet? De hisz ez narancsmag!

– Az – mondja Pisti.

– Te megetted a narancsot?! – kérdi Pelikán kétségbeesetten.

A gyerek szemtelenül a szemébe néz.

– Azt hittem, a narancs arra való, hogy megegyék.

Pelikán eltakarja az arcát. – Tönkretettél, te bitang!

És a narancsszegés pillanata egyre vészesebben közeledik. Pelikán segínyt keresve körülnéz. A dísztribün szélén meglátja Virág elvtársat. Odasettenkedik hozzá.

– Baj van – súgja elkeseredetten. – A kisfiam megette a narancsot.

Virág elvtárs csak ül, szenvtelenül, mint egy fakír. Rá se pillant, benyúl a zakója belső zsebébe, és átnyújt neki egy citromot.

Pelikán zavarodottan rebegi.

– Ez citrom.

– Narancs – mondja Virág elvtárs fellebbezhetetlen hangsúllyal.

– Citrom – szívéskodik tovább Pelikán.

– Nem nyitok vitát – zárja le az ügyet Virág elvtárs.

Így hát a Rákóczi-induló pattogó hangjai mellett a magyar politikai és kulturális élet megjelent kitűnőségei jelenlétében Pelikán igazgató a kristályüveg tálban egy citromot nyújt át Bástyá elvtársnak.

A tábornok energikus mosollyal az erre a célra készített ezüstkéssel vágja egyenlő szeletekre a déligyümölcsöt, és a jelenlevők tapsa közepette egy cikket maga is a szájához emel.

Hirtelen elfintorodik az arca. Fegyelmezett dühvel sziszegi:

– Ez mi?

– Narancs – feleli Pelikán, és Virág elvtársra pillant, hogy az ő helyeslő tekintetéből merítsen erőt. – Az új magyar narancs – folytatja egyre büszkébben. – Kicsit sárgább, kicsit savanyúbb, de a mienk.

Bástya elvtárs bólint, és férfiasan eszi tovább az első magyar narancsot. Ezek után zavartalanul kiosztják a kitüntetések, és egy újabb győzelem tudatával vonulnak a szabadban felállított büféasztalokhoz.

De ezzel még nincs vége. Este díszelőadás a Fővárosi Operettszínházban, a magyar narancskutatók tiszteletére. Természetesen a Csárdáskirálynő van műsoron.

Pelikán mint a liget igazgatója külön páholyt kapott, ahol meg is jelenik mind a nyolc, ünneplőbe bújt gyerekével. A szomszéd páholyban legjobb tudósai, mellükön a még csillogó kitüntetésekkel.

Egyszerre zsongás a nézőtér: kinyílik a díszpáholy ajtaja, belép először két hadsegéd, utána meg maga Bástya elvtárs, fehér blúz, copfos süldő leánykájával. Bástya elvtárs kezében egy zacskó cukor. Abból kínálja a kislányt.

A zenekarban felzeng a "Jaj cica, eszem azt a csöpp kis szád" szívmengető dallama. Bóni gróf incselkedik a rózsaszín túlluhás, rózsaszín combú göröcsapattal. Mindenki el van ragadtatva, a nézőtér szinte felröpül a gyönyörűségtől. Bástya elvtárs sem titkolja kisebbségi meggyőződését, szelíden megismétli leánykája haját.

Nyílik Pelikán páholyának az ajtaja, valaki besurran, leül. Egy kéz a sötétben keményen megszorítja Pelikán kezét. A gátör először összeremeg, de mikor meglátja Virág elvtárs biztató mosolyú arcát, megnyugszik.

– Győztünk – súgja Virág. – Ugye, megérte?

Ölébe veszi az egyik Pelikán gyereket, úgy húzódik közelebb az emberéhez.

– Látja, Pelikán, most jó ülni a babérokon!

Pelikán elkomorul.

– Azért van egy kis rossz érzés bennem – suttozza Virágnak. – Ekkora felhajtás. Mégiscsak becsaptuk az embereket.

– Ugyan kit csaptunk be? – Virág lehunyja a szemét, megsimítja a bajuszát, mint mindig, amikor összegezi gondolatait. – Magunkat? Mi úgys tudjuk, hogy miről van szó... A kutatókat? Azok örülnek, hogy pletcsni van a mellükön. A széles tömegeket? Azok úgyse esznek se narancsot, se citromot, de boldogok, hogy velünk ünnepelhetnek. Az imperialistákat? Hát azoknak bizony túljártunk az eszén. Nem szeretnék most a bőrükben lenni.

Egy kis szünetet tart, megfogja Pelikán vállát.

– Kiadtuk a jelszót: legyen magyar narancs! És lett magyar narancs! Mi nem ígérgetünk a levegőbe.

És ebben a pillanatban felzendül a színpadon az örökifjú Jákhy Janka éneke:

"Hajmási Péter, Hajmási Pál,
a barométer esőre áll..."

Ez olyan irtózatossan szép, hogy nem lehet megállni sírás nélkül. Pelikán is küzd a könnyeivel.

És mikor éjszaka ismét érte jön egy nagy fekete autó, még mindig ez muzsikál a fejében: Hajmási Péter, Hajmási Pál, a barométer esőre áll...

A két szűkszavú bőrkabátos csak nézi; mit dúdolgat ez a Pelikán ilyen angyali boldogsággal.

Így érkeznek meg Virág elvtárshoz.

AZ A GYANÚS,
AMI NEM GYANÚS

De most nem várja Pelikánt semmiféle vacsora. Virág elvtárs dolgozószobájába vezeti be Gogolák elvtársnő, aki háttal ül egy varrógép előtt, és serényen dolgozik. Egy pantallót gépel. Mellette próbababa, azon egy félig kész zakó.

Virág elvtárs nem vesz tudomást a belépő Pelikánról, a gátőr nem tudja, mit csináljon, csak áll, köhint, várja, hogy észrevegyék.

Aztán leül egy bőrfotelbe.

Zümmög a varrógép az éjszakai csendben, Pelikán szorongva ül.

Hirtelen megfordul Virág.

– Mi újság, Pelikán?

A várakozásban elgyötört Pelikán összerезzen.

– Én tudjam? – kérdi nekikeseredve.

Virág újra a gép alá igazítja a félig kész pantallót, gépel egy sort, elharapja a cérnát. Aztán feláll, futó pillantást vet a vendégére, odamegy a próbababához, megsimítja rajta a zakót, mély lélegzetet vesz, és ezt mondja:

– Az egyik szemem sir, a másik szemem nevet. – Jelentőségteljesen néz. – Tudja, mire gondolok?!

– Fogalmam sincs, mire tetszik gondolni – mondja Pelikán egyszerűen.

– Az osztályharc élesedik, a nemzetközi helyzet egyre fokozódik, de mi nem alszunk. A belső árulók egy újabb bandájára csaptunk le: Dánielre és bandájára.

– Milyen Dánielre? – kérdi Pelikán.

– Dániel Zoltán volt miniszter – emeli fel a hangját Virág. – Maga is ismeri.

– Hát persze hogy ismerem. Dániel Zoli bandája... Ez jó! – Pelikán úgy nevet, hogy a könnye kicsordul.

Virág elvtárs szeme szikrát hány.

– Mit nevet, maga szerencsétlen?

Amaz már a combját is csapkodja.

– Ezen az egészen! Hogy van ideje az elvtársaknak tréfára!

– Ez nem tréfa! – ripakodik rá Virág a röhögőre. – Dániel Zoltán áruló, kém és rendőrspicli. Elég nagy szégyen, hogy mostanáig kijátszotta az éberségünket...

A röhögés elhal, a vendég a füle tövét vakarja.

– Lehet, hogy én hülye vagyok, de nem hiszem el. Én ismerem Dániel Zolit.

– Ismeri? Hát az mit számít? – bővíti Virág, az arcához hajolva. – Még saját magát sem ismeri igazán! És ha én azt mondom, hogy Dániel már mindent bevallott?

Ez meghökkentő.

– Bevallott?! Ő? Mindent bevallott? Ez lehetetlen. Ezt én nem tudom felfogni.

– Hát csak szokjon hozzá – egyenesedik föl szemközt vele Virág. Szinte szótagolva mondja: – Maga lesz a koronatanú.

– Én? – szalad ki a vér Pelikán fejéből. – Mire, az istenért?

– Amiről az előbb beszéltem. Ne, ne ijedjen meg. Szedje össze a gondolatait. Segítsen nekünk!

– Nekem nincsenek gondolataim – dadogja Pelikán. – Én ilyesfajta dolgokban teljesen járatlan vagyok.

Virág átfogja a vállát. Barátságosabb hangra vált.

– No. Abból kell kiindulni, hogy Dániel kém, áruló és rendőrspicli. Ebből a nézőpontból sem talál semmi gyanúsat a viselkedésében?

Pelikán erőlködve gondolkodik.

– Ha megfeszítenek se! – mondja végül. Könyörögve néz: – Nem lehetne mégis egy képzetebb elvtársat?

– Szó sincs róla! – keményszik meg újra Virág hangja. – Gondolkozzék csak: mi történt, mikor utoljára kint járt magánál a Dunán?

– Semmi, kérem.

– Valami csak történt? – csattan fel Virág.

– Hát, ő horgászott... – emlékszik hangosan Pelikán –, aztán ürgét öntöttünk kettesben, aztán ő beesett a vízbe, aztán én kihúztam, aztán ő megesketett, hogy nehegy elmondjam valakinek, hogy elszalasztott egy kapitális harcsát...

– Olyan biztos, hogy harcsa volt az? – szól közbe Virág elvtárs metsző gúnnal. A gátör elbizonytalanodik.

– Miért? Mi lehetett még?

– Sok minden. – Ez sokat sejtet. – Na, folytassa csak...

– Aztán mivel csuromvíz volt, száraz ruhát adtam neki, és befektettem a vendégszobába...

– Elég – állítja meg Virág. – Nem talál semmi gyanúsát az eddigi mozzanatokban?

Csodálkozó két szempár néz vissza rá:

– Nem...

Mire Virág diadalmasan kivágja:

– Erről van szó! A kémek sohasem dolgoznak úgy, hogy gyanút keltsenek. Épp ellenkezőleg. De épp az bennük a gyanús, hogy nem gyanúsak. Érti már, Pelikán?

A másik óriási erőfeszítéssel próbálja követni ezt a gondolatmenetet.

– Nem értem. Azt tetszik mondani, hogy az a gyanús benne, hogy nem gyanús.

– Erről van szó – mondja mosolyogva Virág.

Pelikán agyában örölnék a nehéz malomkerekek.

– De hát én se vagyok gyanús, és mégse vagyok kém... – mondja tétován.

– Honnan tudja? – csap le rá Virág. Pelikán kétségbeesetten körülnéz.

– Lehetséges, hogy én kém vagyok?

– Minden lehetséges – mondja Virág keményen. – Magából még sok minden lehet, Pelikán, ha nem áll keményen a lábán.

– Értem – mondja amaz elgondolkodva. Aztán elszántan feláll. – De tessék engem kihagyni ebből, Virág elvtárs.

Farkasszemet néznek. Virág elvtárs bólint.

– Kérem – mondja, és kimegy a szobából.

Pelikán egyedül marad. Dermesztően egyedül. A varrógépet nézi, a fej nélküli próbabábut, körös-körül a sok könyvet. Leül a bőrfotelba, összehúzza magát, vár.

Egyszerre nyikorgást hall. Az egyik, padlótól plafonig érő könyvespolc lassan elfordul. Mögüle a sötétből nesztelen léptekkel ismeretlen férfiak lépnek be a szobába.

Pelikán még jobban összehúzza magát a fotelban. A titokzatos férfiak nem vesznek róla tudomást, tesznek-vesznek körülötte, az egyik éppen az orra előtt csattintja fel az öngyújtóját és ad tüzet a kollégájának.

Pelikán riadtan ül. Különben csend van.

Most Virág elvtárs lép be a szobába, a kezében tálca, rajta egy csomó cukrászsütemény. Az arcán nyájas mosoly. Leteszi a tálcát Pelikán elé, és csak ennyit mond:

– Minyon. – És a fejét csóválva, rosszállóan néz a titokzatos férfiakra: – Mit molesztálják maguk Pelikán elvtársat? Ő a barátunk. Igaz, Pelikán elvtárs?

A gátör bólint.

A férfiak eltűnnek a rejtekajtón, a könyvszekrény nyikorogva visszafordul a helyére.

Virág kínálgatja az emberét.

– Vegyen már!

És mivel az csak ül dermedten, kiválaszt neki egy csokoládés tátracsúcsot.

– Egyelőre nem kérünk mást magától, mint hogy szedje össze a gondolatait. Pelikán feláll, tenyerében a csokoládés minyon.

– Össze fogom szedni, Virág elvtárs. De hadd menjek vissza a gátra. Minden pillanatban jöhet az árhullám.

– Menjen csak vissza – nyitja ki előtte az ajtót Virág. – És ne féljen semmitől. Mi maga mögött állunk. És el ne felejtse: aki mibennünk nem bíz, az önmagában sem bíz, és aki a mi fényes jövőnkben nem bíz, az áruló.

–Köszönöm szépen – mondja Pelikán megrendülve, és a minyonnal a kezében kitámolyog az ajtón.

AZ ÉLET NEM EGY HABOS TORTA

Mikor hazaér, a gyerekek már javában alszanak. Levetkőzik, aludni készül, az ágya szélére ül. De nem álmos. Tenyerére veszi a Virág elvtárstól kapott minyont, nézi, mint Hamlet azt a bizonyos koponyát, és morfondírozik.

– Az a gyanús, ami nem gyanús... ami nem gyanús, az a gyanús... Nem értem... Minden gyanús... semmi sem gyanús... Nem megy a fejembe... nem megy a fejembe...

Gizi lánya felül a díványon, csodálkozva nézi az apját.

– Mi baj, apuka?

– Nem megy a fejembe! – Öklével a homlokára ver. – Hát ennyire hülye lennék?

– Ki mondta ezt, apuka?

– Merthogy Dániel mindent bevallott – mondja ki Pelikán. A lány erre megrémül.

– Igazán mindent?

Apja csüggedten lehajtja a fejét.

– Mindent. Benne is csalódní kellett.

– A pizsok! – tör ki hirtelen Gizi. – Pedig megígérte, hogy nem szól senkinek.

Pelikán elhúltan fölneéz:

– Szent Isten! Hát te is benne voltál?

– Így is lehet mondani – mondja Gizi pirulva, és szipogni kezd. – Minden férfi egyforma. – S az apjához búvik.

Az a tenyerébe fogja a síró lány arcát.

– Most már mindent valljál be apádnak! Mit csináltál te Dániellel?

– Hát azt – feleli a lány lakonikusan.

– Mit?

– Hát mit tud egy férfi egy lánnyal csinálni?

Ezt még kapiskálja az apja, de ettől csak homályosabb az egész.

– Mondj el szépen mindent, elejétől a végéig. Hol kerültél össze azzal az átkozottal?

– Itt a vendégszobában.

– Mikor?

– Mikor utoljára itt járt.

– Akkor bent feküdt az ágyban!

– Én is bent feküdtem.

– Fekve beszéltétek meg a dolgokat?

– Nem beszéltünk mi meg semmit.

– Hát mit csináltatok?

– Ejnye, apuka – veszi el Gizi a türelmét. – Ő vacogott a dunya alatt, én megsajnáltam, melegítettem, dörzsölgettem, a végén hozzábújtam. Alig fejeztük be, jöttek a rendőrök.

Pelikánnak most gyúl fény az agyában.

– Szóval csak ez volt, semmi több?

Gizi felkapja a kezét, mert a pofont várja. De az most meglepetésére elmarad.

– Nem volt neked semmi gyanús ezen a Dánielen?

– Nekem semmi. Úgy tudtam, nőtlen. Pelikán nagyot sóhajt, legyint.

– Persze az, hogy nem gyanús, az a leggyanúsabb...

Gizi nézi az apját. Sehogy se érti. Pelikánnak a minyonra téved a tekintete. Odaadja Gizinek.

– Edd meg. Minyon.

Gizi megeszi a minyont, és visszafekszik a díványra.

Pelikán cigarettára gyújt. Tovább töpreng. Egyre kevésbé érti az egészszet. Befekszik a dunyha alá, a plafont nézi. Lassan elalszik, de álmában is csak kémeket lát, akik egyáltalán nem gyanúsak. A cigaretta viszont tovább ég a szájában.

Mikor aztán kiesik a szájából, előbb a dunyha ég ki, aztán a matrac gyúl meg. Az alvó sűrű füstre ébred.

Kiugrik az ágyból, riasztja a gyerekeit. Viaskodik a lángokkal, de nem sok eredménnyel. Elszalajtja Pistit a tűzoltókért.

Azok nem jönnek. A ház reggelre porig ég.

Kora délelőtt nagy fekete autó gördül az üszkös romok mellé. Virág elvtárs ugrik ki belőle, mellette a két fia, nyakában fényképezőgéppel.

– Hallottam, mi történt – siet oda mély részvéttel a megszenesedett gerendákon kuporgó Pelikánhoz, és keményen megszorítja a kezét. – Látja, Pelikán elvtárs: az osztályharc élesedik. A ház porig égett. Ezen kár lenne vitát nyitni. De vajon véletlen-e, hogy porig égett?

Pelikán megrándul.

– Biztos, hogy nem véletlen – feleli Pelikán élesen. – A tűzoltók nem jöttek.

– Szegény barátom – fogja át a vállát Virág. – Tönkrementek az idegei. De ne felejtse el: az élet nem egy habos torta. Szedje össze magát. Csapásokat adunk, csapásokat kapunk.

A mezőn át most érkezik szirénázva a tűzoltóautó. A tűzoltók leugranak, Csetneki, a daliás tűzoltóparancsnok, akit a Dunaparti halászcsergőben már megismertünk, sűrűn osztogatja a vezényszavakat. A tűzoltók nagy buzgalommal kezdik locsolni a megszenesedett romokat.

Pelikán keserűen nézi ezt a lázas semmittevést, aztán odafordul Virághoz.

– Nagyon csodálkozna, Virág elvtárs, ha azt mondanám, hogy ez a tűzoltóparancsnok egy utolsó, nyilas, szabotáló briganti?

A kérdezett meghökken, aztán elgondolkodik.

– Megvizsgáljuk az ügyet – mondja komoran.

Odarendeli magához Csetnekit, a tűzoltóparancsnokot.

– Arra feleljen az elvtárs, hogy is volt ezzel a tűzzel?

A parancsnok tiszteleg, aztán ezt mondja.

– Tisztelettel jelentem: az éberség az első. Sok bejelentés érkezik, hogy itt is tűz van, ott is tűz van. Előbb meg kell állapítani, ki kell vizsgálni. Ehhez idő kell – fejezi be önérzetesen.

– Ez igaz – állapítja meg Virág. – Dolgozzon tovább.

Elengedi a parancsnokot. Mély részvéttel nézi Pelikánt.

– Szegény barátom. Valóban megsínylették az idegei. De fel a fejjel. Ez a ház fel fog épülni. Szebb lesz, mint valaha. Legfelsőbb határ az ég! Tudja, ki mondta ezt?

– Sejttem – bólint fanyarul Pelikán.

Virág elvtárs állta a szavát: a gátórház újjáépítését maga vezette. Most mutatkozott csak meg igazán, milyen sokoldalú a tehetsége. Ide-oda cikázott a terep és a főváros között, intézkedett, utasított, egyszerre több készüléken telefonált.

A jó munkahangulat megteremtése érdekében személyesen, saját receptje szerint főzött gulyást egy hatalmas kondérban, az építők és a sajtó megjelent képviselői számára.

Falazóversenyt szervezett az ország legjobb kőműveseinek részvételével, akiket olyan fantasztikus módon ragadott el a vetélkedés lendülete, hogy a végén Pelikán Józsefnek kellett odakiabálni:

– Virág elvtárs, se ajtó, se ablak!

A fal viszont vidáman nyújtózott a magasba, a fent lebegő transzparensig, amelyen ez a mondat áll:
Legfelső határ az ég!

LEGYEN DOBOZ,
DE ÜRGEBŐRBE VARRVA!

A Duna sajnos áradt. Pelikán József néhány önkéntes falusival homokzsákokkal magasítja a gátat, mikor váratlanul megérkezik Virág elvtárs, és beülteti maga mellé a fekete kocsiba.

– Hová megyünk? – kérdezi tőle szorongva.

– Mára lesz kész a vallomása. Bevallom, egy kicsit én is izgulok. – Cinkosan megtoldja: – Megkérhetem valamire? Legyen tapintatos. Ha valami nem tetszik, mondja meg nekem. Tussinger elvtárs nagyon érzékeny... afféle művészlélek... Szóval, érti?

A gátőr nem érti, de bólint.

Az író elvtárs alkotóháza fent van a hegyekben. A teraszon, amelyet hatalmas zöld lucfenyők vesznek körül, egy faragott íróasztalnál ül Tussinger, és veri az írógépet. Fekete, szőrös férfi, atlétatrikóban, több napos szakállal.

– Itt vagyunk, Tussinger elvtárs! – köszön rá Virág. – Mára ígérted!

Tussinger szív egyet a cigarettáján, de nem néz fel az írógépről.

– Nem vagyok gép – morogja. – Üljetek le.

Virág és Pelikán leülnek a hófehér szecessziós kerti székekre, és hallgatják a féktelen madáracsicsergést, amit még az írógép zakatolása sem tud elnyomni.

– Én nem sürgetek – jegyzi meg halkán Virág –, te mondtad ezt a dátumot.

– Akkor is – duzzog Tussinger –: ez nem cipőgyártás. – Ujjai sebesen ugrálnak a betűkön, végül leüti az utolsó pontot, kirántja a papírt a gépből. – Készen vagyok – mondja megkönnyebbülve.

Összerakja a gépelt papírlapokat, rendbe rak két példányt, odaadja.

– Tessék, lehet olvasni! – Tölt magának egy pohár italt, mohón felhajtja. – Tudod, Virág elvtárs, hogy milyen szigorú vagyok magamhoz. De úgy érzem: ilyen jól még nem írtam életemben.

Megnézi, végigméri a másik jövevényt.

– Maga az a Pelikán?

– Én vagyok.

– Irigylem magát. Na, olvassa.

Azok ketten olvasni kezdik a vallomást. Tussinger újra tölt az aranybarna konyakból, fel-alá sétál, figyeli az arcukat. Nem bírja ki, hogy meg ne kérdezze:

– Hol tartasz?

– A békaembereknél... – néz fel Virág.

– Eddig hogy tetszik?

– Eddig jó. – Elismerően bólint: – Semmi sablon.

– Ötször átírtam – törli ki a hónaljából a verítéket zsebkendővel Tussinger. – Utálom az elhasznált patronokat. No, olvassák csak nyugodtan.

Virág elolvasta, elgondolkodva teszi le az iratcsomót.

– Nos? – kérdi Tussinger izgatottan.

– Nagyon szép. – Virág elismerően lehunyja a szemét.

Pelikán sokkal lassabban olvas, egyre kevésbé érti az egészet, még a szemüvegét is felteszi.

– És ezt mind nekem kell elmondani? – szólal meg végre vérvörösen.

– Maga a koronatanú, nem? – néz rá Tussinger sértődött kihívással. – De csak mondja meg, ha valami nem tetszik. Én bírom a kritikát. No, kezdje, jóember!

Hol is kezdje? Tétován vág neki.

– Kérem szépen, én igazán nem értek hozzá, ideológiailag is teljesen kezdő vagyok, de az mégiscsak

marhaság, hogy Dániel elvtárs fémdobozokat dobált be a Dunába, és azokban voltak a kémjelentések.

– Miért, maga szerint miket dobott be a Dunába? – kérdi Tussinger sértett gúnnyal. – Húsvéti tojásokat?

– Ürgéket – mondja Pelikán lelkes meggyőződéssel. – Ezt onnan tudom, hogy előzőleg levágtam a farkukat. El is adták a gyerekek a MÉH-nek, farkanként két forintért.

– Fúj! – undorodik az egészszről Tussinger. – Kit érdekel ez? Tiszta naturalizmus. Aztán?!

Most már megy a kritika:

– Aztán az se stimmel, hogy Dániel elvtárs beugrott a Dunába, és a víz alatt beszélte meg a békaemberekkel a mi bölcs nagy vezérünk és a többi elvtárs meggyilkolását. Dániel elvtárs egy harcsa után futott, úgy esett be a vízbe.

– Láta maga azt a harcsát? – csap le rá Tussinger.

Váratlan a kérdés, szeppent a válasz:

– Nem láttam.

– Na látja, akkor mit kritizál?! – Tussinger sértődötten kezd fel és alá járkálni, látszik, hogy nagyon emészt magát. – Az ürgéken lehet vitatkozni, de a békaembereket nem hagyom. Mi a véleményed, Virág elvtárs?

Virág megsimítja a bajuszát, és feláll. Érti, hogy neki kell a feszültséget megszüntetnie. Karon fogja Tussingest, vele együtt folytatja a sétát, nyugtatgatja.

– Szerintem jók a békaemberek. A fémdobozokat esetleg át lehet írni.

Tussinger megmerevedik, mélységesen meg van sértve.

– Átírni? Jó, én átírom, de akkor ti mondjátok meg, hogy hogyan.

És várakozva néz.

Virág lehunyja a szemét, ismét belekarol Tussingerbe.

– Lehet, hogy hülyeséget mondok – kockáztatja meg –, de mit szólnál ahhoz, ha például maradna a doboz, de ürgebőrbe varrva? Így talán még hitelesebb volna.

Tussinger elgondolkodik, elismerően bólint.

– Nem rossz. Egész jó írói vénád van, Virág elvtárs. Miért nem írsz?

Virág szerényen lehunyja a szemét.

– Nincs időm. És vannak, akik ezt jobban értik.

– Jó. Az ürgéket átírom. – Pelikánhoz fordul. – Na? Van még valami kifogása?

– Ha meg nem sértem az elvtársat... Az a titkos rádiózás a vendégszobában... – Széttárja a karját. – Lehet, hogy én rosszul emlékszem, de Dániel elvtárs csuromvíz volt, hangosan vacogott, és én befektettem a dunyha alá...

– Miért? Dunyha alatt nem lehet rádiózni?

– De nekem egész másról van tudomásom – jegyzi meg szerényen Pelikán. – A dunyha alatt tudniillik ott volt a kislányom, Gizi is. És szó sem volt rádiózásról.

Tussinger megvetéssel szól közbe:

– Fúj. Ilyen disznóságokat akar elmondani? Tiszta pornográfia.

– Az lehet, kérem – kap ezen Pelikán. – Én azt mondtam Gizinek, hogy vigyen be neki forró teát, az én drága lányom pedig nem állt meg a teánál.

– Szép kis apa maga! Van még valami kifogása?

Még mielőtt Pelikán felelhetne, közeledő autószióhang veri fel a kies erdő csendjét. Virág és Tussinger jelentőségtelenül egymásra néznek. Az író az ingéért nyúl, villámgyorsan fölkapja, begombolja, nyakkendő köté, felveszi a zakóját. Mindketten vigyázzba merevednek.

Kisvártatva Bástyá elvtárs vonul be a teraszra két hadsegéde kíséretében.

– Erőt, egészséget, Bástyá elvtárs!

– Pihenj! – int Bástyá elvtárs. Tussingerhez fordul. – Kész van?

– Kész vagyok, Bástya elvtárs.

– Ide vele!

Tussinger átnyújtja a kéziratköteget. A tábornok felteszi a szemüvegét, olvasni kezd. Egyszerre sötétre komorul szép bulldogarca.

– Mi az?! Hát Bástya elvtársat már meg se akarják gyilkolni?! – Villámló szemekkel néz Tussingerre. – Én már szart érek?!

Az író falfehéren mentetgetőzik.

– Gondoltam... az előző percben is... nem akartam magam ismételni... De önkritikát gyakorolok. Bástya elvtársat a második helyen akarták meggyilkolni. Jó lesz így?

– Jó – enyhül meg a bulldogarcú tábornok. – Különben tetszik.

– Nekem is tetszik – buzgólkodik Virág. – Sok álmatlan éjszakánk fekszik benne. Kerültük a sablonokat.

– Szerénység – inti le Bástya elvtárs. – Ne tömjénezzze magát.

– Igenis – merevedik vigyázzba Virág. – Nem fogom magam tömjéneezni.

– Szerénység... – mereng el Bástya elvtárs. – Ha én szeretek valamit magamban: az a szerénység.

Meghatva állnak valamennyien. Most Bástya elvtárs felemeli a fejét, megakad a szeme Pelikánon.

– Ez a dagadt kicsoda?

– Pelikán – mondja Virág. – Ő lesz a koronatanú.

A kiszemelt viszont úgy érzi, elérkezett a pillanat, amikor fordíthat a helyzeten.

– Bástya elvtárs, kérem... – kezdi el bizonytalanul. – Én őszintén megvallom... én ideológiailag... én csak egy egyszerű gátőr vagyok...

– Magát már láttam valahol... – fürkészi az arcát a tábornok.

– Hogyne... – mondja Pelikán szelíden. – Először az uszodában, aztán le tetszett csukatni, aztán a Vidám Parkban, ezután is le tetszett csukatni, utána a Narancsligetben, ezután ki tetszett tüntetni. De nekem van valami rossz érzésem... Én tanú sem akartam lenni.

– Nem akart? – döbben meg Bástya elvtárs. – Hát akkor hogy kerül ide?

– Magam sem tudom. Nekem most kint kellene lennem a gáton. Mint gátőrnek.

Bástya bulldogarca egészen elsötétül.

– Virág! Ez így nincs jól. Nekünk önkéntes tanúk kellene. Érti? – Megsemmisítő a tekintete.

Tussinger kétségbe van esve, Virág teljesen összeomlott.

Az író majdnem sírva mutat a kéziratkötegre: – Most dobjam el az egészet?

Bástya elvtárs hajthatatlan.

– Nem érdekel. Tanú-ügyben nem tréfálok. Végeztem!

És két hadsegéde kíséretében elvonul. Szörnyű letörtség lesz úrrá az ottmaradottakon. Virág percek alatt éveket öregedett. Tussinger a kéziratát lapozgatja:

– Most dobjam el az egészet?

Virág nem felel, magába roskadtan ül. Lassan feláll, megöleli Tussingert. Mint aki nagyon hosszú útra készül.

– Szervusz, Bélám!

Az rémülten néz rá.

– Csak nem? Itthagysz minket?

Virág lehajtja a fejét, széttárja a karját, aztán elindul lefelé a lépcsőn.

Pelikánnal nem törődik senki. A gátőr mintha mély alomból ébredne, ijedten ugrik fel.

– Engem ne tessék itthagyni!

És rohan Virág után, beül mellé a fekete autóba.

– A temetőbe! – hallja a sofőrnek adott parancsot. Ettől nagyon furdalni kezdi a lelkiismeret.

– Virág elvtárs... én igazán nem akartam... én nem akartam semmi rosszat.

De amaz csak szomorúan mered maga elé.

– Higgye el, én nem akartam eláztatni Bástya elvtárs előtt... – folytatja Pelikán a mentegetőzést.

De Virág elvtársat nem lehet búskomorságából kikökkenteni. Hóna alól kiveszi a pisztolyát, felhúzza. Belenéz a csövébe.

MIÉRT VAN ITT ILYEN SÖTÉT, VIRÁG ELVTÁRS?

Szép ilyenkor az őszi temető. Kis kupacokba gereblyézték a lehullott leveleket, és meggyújtották. Füstcsíkok szállnak az ég felé, megcsillan az őszi nap a fehér sírköveken. Ezt nézi Pelikán József, és egy pillanatra el is feledkezik Virág elvtársról.

– Hol álljak meg? – töri meg a csendet a gépkocsivezető.

Halk, elszánt válasz:

– A síremlékemnél.

Ünnepélyes lassúsággal gurul a fekete autó a napfényes temetőben. Megállnak. Virág kiszáll, és leül a síremléke szélére. Pelikán összeszoruló szívvel nézi a daliás bronzférfit, aki bátor tekintettel néz a jövőbe, a talapzaton egy márványtábla:

"Egy élet a népért,
Virág Árpád, 1907-"

A sofőr cigarettára gyújt, Virág a halántékához emeli a fekete pisztolyt.

Pelikán odarohan, lefogja a karját.

– Ne... ezt ne, Virág elvtárs!

– Nem érdemes... – motyogja maga elé Virág. – Nem érdemes...

– Drága jó Virág elvtárs... Énmiattam? – szalad ki a kérdés Pelikánból.

– Nemcsak maga miatt... – Kinyitja a szemét, leereszti a fegyvert. – Mi egy életet áldozunk fel magukért, de maguk nem érdekelnék meg minket... Maguk egy szívtelen csürhe, és most még enyhén fejeztem ki magamat!

Leveti a zakóját, gombolni kezdi az ingét, hogy a fegyvert a szívéhez illeszthesse.

– Ne! – fogja le újra a kezét Pelikán. – Én elismerem, hogy egy fölöttébb hülye, elmaradott pasas vagyok, de azért még ne tessék magát megöngyilkolni. Mielőtt meg tetszik húzni a ravaszt, tessék még egy kis szemináriumot tartani, hátha megértem, miről van szó.

– Az igazságról – mondja Virág. Szavai mint kalapácsütések csapnak a temető csendjébe. – Az igazságról, amelyet lábbal taposnak.

A válasz halk, de védekező:

– Én igazán nem kartani lábbal taposni. Csakhogy én a saját szememmel láttam...

Virág keserűen felnevet.

– A saját szemével látta?! Ezen lovagol maga?! Amit a vaksi szemével lát, a botfülével hall, a tökfejével gondol? Hát az fontosabb, mint az igazság, amit a mi nagy céljaink elérésére alkalmazunk?

Kitépi a karját Pelikán markából, megkerüli önnön síremlékét, hogy ismét homlokához emelhesse a fegyvert. Pelikán utánaveti magát, de ő elsiklik előre, kereng a szobor körül, ketten keringélnek körülötte.

– Ne még, Virág elvtárs. Engem csak az tévesztett meg, hogy ismertem Dániel Zolit... Ez megzavart. Ha nem ismertem volna, sokkal könnyebben tudnék tanúskodni az ő bűnössége mellett.

Keserű kacaj csap az égre:

– Bűnös? Hát mutasson nekem egyetlen embert ebben a tetves országban, akiről öt perc alatt nem tudom bebizonyítani, hogy bűnös. Magáról is, magamról is, mindenkiről!

Pelikánt teljesen megzavarják ezek a szavak. Megrendül.

– Lehet, hogy igaza van, Virág elvtárs... De tessék már eltenni azt a pisztolyt.

A másik kezd életre kapni.

– Nem moralizálni kell, hanem cselekedni! De nézzük tovább... – Ráfogja a pisztolyt Pelikánra. – Én most szitává löhetném magát,

A másik bólogat:

- Ez igaz.
- Kiverhetném az összes fogát.
- Azzal már el tetszett késni.
- Forró kályhára ültethetném... nyakig vízbe állíthatnám... villanyt vezethetnék a heréibe...

Pelikánnak élénk a fantáziája; feljajdul. Virág folytatja:

- Vagy egyszerűen nem adnék magának enni...
- Ez lenne a legszörnyűbb...
- De én sose bántottam magát, Pelikán. Mert én olyan elvtársnak tartottam, aki önként, a maga akaratából, sőt örömmel teszi meg, amit eléje tűzünk. De csalódtam magában, Pelikán. Ezért hagyok itt most mindent.

Ismét maga felé fordítja a pisztolyt.

Pelikán elé áll, most nagyon ünnepélyes.

- Nem fog csalódni bennem, Virág elvtárs!

Virág visszadugja a pisztolyt a hóna alá, és könnyes szemmel magához öleli Pelikánt.

- Köszönöm, Pelikán elvtárs. A hitemet adta vissza.

Frissen, ruganyosan megy vissza a kocsához. Beülnek, távolodik a temető. Virág dudorászik. Egyszerre megszólal Pelikán.

- De hát, ha Dániel Zoli bevallotta...

- Most meg mit akar megint?

- Nem beszélhetnék én ővele? Tanúskodok én, ne tessék izgulni... de mégis... Ha ővele is beszélhetnék... mégiscsak más volna...

- Ne nyafogjon annyit... – inti le Virág. – Ha csak erre vágyik, találkozni fog Dániellel.

És már sűg is valamit a sofőr fülébe. Behajtanak egy udvarba, beszállnak egy nagy, rácsos liftbe. Felmennek egy vasfolyosón, lemennek egy vasfolyosón, aztán Virág kinyit egy különleges zárat, különleges kulccsal.

- Tessék. Itt van a maga Dánielje. Pelikán belép. Bent koromsötét.

- Miért van itt olyan sötét, Virág elvtárs?

- Mert ez egy sötétzárka, Pelikán. Csak beszélgessenek.

És fémes döndüléssel bezárul a zárkaajtó.

Pelikán csak áll a sötétben, erőlteti a szemét, de hiába.

- Van itt valaki? – kérdi bizonytalanul.

Csend.

- Dániel elvtárs! Dániel Zoli, itt vagy? – kérdi hangosabban.

Megszólal egy hang:

- Ki az?

Pelikán megismeri, megöri.

- Én vagyok, Pelikán. Pelikán Jóska, a gátőr.

Újra csend, Pelikán előrenyújtott kézzel, botorkálva elindul a hang irányába. Valamit felborít. Csörömpölés.

- Vigyázz: balra... – irányítja Dániel. – Erre, Jóska... erre.

Már közélről hallani a másik ember lélegzését. A gátőr ujjá hegyével megérez egy emberi arcot. Szótlanul összeölelkeznek. Aztán Dániel:

- Hát te?

És Pelikán:

- Hát te?
- Mi van a Dunával?
- Árad, a fene egye meg.
- Téged mikor gyűjtöttek be?
- Én csak tanú vagyok. – Ebben némi szégyenkezés csendül.
- Tanú? Milyen tanú?
- A te ügyedben. Én nem akartam. De azt mondták: muszáj.

Kis szünet. Aztán Dániel folytatja:

- Értem. Hát akkor tanúskodj.
- Én már tanúskodnék, de amilyen marha vagyok, sehogyan sem hiszem el az egészet. Azért is kéne, hogy veled beszélgessek.

Tompa, színtelen a válasz:

- Hát beszélj.
- Én nem tudok mit mondani. Te beszélj. Tudniillik én nem hiszek el semmit, amit rólad el kell mondanom.
- Tényleg nem hiszed el? – éled fel Dániel hangja.
- Hát persze... – mondja Pelikán egyszerűen. – Elég régen ismerlek, vagy mi a fene?! Most én nyomjalak a víz alá? Szóval, beszélj. Ha tőled hallom, én elhiszem. Csend.

Dániel feláll, járkál a cellában, aztán töprengve megszólal.

- Nézd, Jóska... Én nem véletlenül kerültem ide... Az ember úgy is lehet bűnös, hogy nem is tud róla.
- Értem – bólint Pelikán a sötétben. – Illetve nem értem. Én ott voltam a Dunán. És ott nem voltak semmiféle békaemberek, sem ürgebőrbé bűjtatott titkos iratok. Egyszerűen vízbe rántott az a nyavalyás harcsa.

Dániel megint fáradtan kérdez vissza:

- Fontos ez?
- Nem fontos?
- A fontos az, hogy én bűnös legyek. – Mintha egy kéz legyintene a sötétben. Mély sóhajt hallani. – Könnyebb volt harcolni a barikádokon. Az igazság az, hogy mi csak figurái vagyunk egy rettenetes sakkjátszmának. Van egy cigarettád?

Pelikán ad neki egyet, és nagyon élénken kérdi:

- Te is csak figura vagy? Akkor mit szólnak én? – Tüzet ad. – Nekem valami rossz érzésem van... Nem lesz ebből baj?

Dániel mélyet szív a cigarettából, a felparázsló tűz megvilágítja nyúzott arcát. Fáradtan elmosolyodik.

- Remélem, túléljük.

Ebben a pillanatban nyílik az ajtó, a keretében Virág.

- Befejezték?

Pelikán némán kezét fog Dániellel, kimegy az ajtón.

Kinn Virág átfogja a vállát.

- Most már jelenthetem Bástyá elvtársnak?

Fáradt bólintás:

- Mindent jelenthet.

Virág már a fekete autóból feltárcsázza Bástyá elvtársat. De a tábornok házon kívül van.

- Utána megyünk! – mondja diákos izgalommal. – Volt már hajtóvadászaton?
- Még sosem – mondja Pelikán. – Nem baj. Ezt is el kell kezdeni.

JELEZNI KÉNE,
HOGY NEM NYULAK
VAGYUNK!

A rengeteg erdő egyik tisztásán már várják őket. Pillanatok alatt vadászruhát húznak rájuk, puskát nyomnak a kezükbe.

– Én még életemben nem lőttem! – nézegeti a puskát Pelikán.

– Majd belejön az elvtárs – nyugtatják meg a vadászok.

– Bástyá elvtárs már tud rólunk – fontoskodik Virág. – Azonnal beszélünk kell vele.

Az egyik vadász megnyugtatja:

– Hogyne, hogyne... Hármas nyiladék. Hallani fogják a hajtókat.

Mennek az erdőben, a nap csipkézve süt át a sűrű lombokon. A békés őszi sétát puskaropogás veri fel.

– Szegény nyuszik – sóhajt Pelikán, mikor meghallja a lövéseket. Virág a fejét csóválja:

– Már megint moralizál. – De ebben a pillanatban egy golyó leviszi a fejéről szép zöld vadászkalapját. Rémülten néz körül. Még egy golyó füttyöl el a füle mellett. Hasra vágódnak. Pelikán odaünnögi:

– Ha nem tévedek, nyúlnak néznek bennünket. – Ropognak körülöttük a lövések. – Ne lőjünk vissza?

– Megőrült? – vakkantja a halálra vált Virág, és megpróbál beleolvadni az anyaföldbe. – Hogy képzel ilyet?

– Csak gondoltam... Mégis jelezni kéne, hogy nem nyulak vagyunk! De Virág elvtárs jobban tudja, mi a szokás ilyenkor.

Hasalnak a földön, a tisztás porzik körülöttük a lövésektől.

– Kapnak majd valami kegydíjat a gyerekeim, Virág elvtárs?

De Virág nem felel, hol a fülét fogja be, hol a szemét a nagy golyózáporban.

– Hogyhogy még nem találtak el minket? Pedig Bástyá elvtársék igazán jól lőnek.

A másik ezt se hallja. Krétafehéren mormog magában:

– Drága jó anyám, csak most ne hagyj el... Édes jó istenkém, csak most maradj velem...

Végre kutyák csaholnak egészen közel. A lövöldözés megszűnik, gyönyörű magyar vérebegek törnek a hasalókra, nadrágjuknál fogva ráncigálják őket Bástyá elvtárs elé.

A vadászruhás tábornok nem örül. Inkább bosszús. Ő azt várta, hogy valami nemesebb vadat hoznak elé a kutyák.

– Maguk azok? Épp most kell zavarni?

– Bástyá elvtárs, jelentem – egyenesedik vigyázzba Virág –, Pelikán József koronatanú minden presszió nélkül, önként vállalta a tanúságot Dániel és bandája bűnperében. A tárgyalást meg lehet tartani.

Bástyá kérdő pillantást vet a tanúra:

– Így van?

– Szóról szóra – mondja az. – Az ember megpróbál fejlődni. Nagy kár lett volna, ha most tetszik minket agyonlőni...

– Hát akkor rajta... – ver a vállára a tábornok. – Csak mindig előre, elvtársak...

Felkapja a puskáját, beledurrant a levegőbe.

Jól megtermett fácánkakas hull a lába elé. A jelenlevők önkéntelen tapsban törnek ki.

KIS SZŰCS, MIT SÜTSZ?

Virág elvtárs és Pelikán ismét a fekete autóban ülnek. Begördülnek egy titokzatos nagy ház kapuján. Egy még titokzatosabb liftbe tessékelik őket. A felvonó szédítő gyorsasággal megy felfelé, Pelikánnak a fülében a gyomra.

Virág elvtárs mosolyogva kérdi:

– Szédül?

– Kicsit – nyel egyet Pelikán.

– Meg fogja szokni. Aztán bevezetik őket egy nagy szobába. A helyiség végében színpadszerű emelvény.

– Átadom Potocsni elvtársnőnek – irányítja Virág az íróasztal mögött ülő fekete, magas nyakú pulóveres, fekete nadrágos, öregedő nőhöz, aki nagyokat szív hosszú szipkás cigarettájából. Az asszony színpadias mozdulattal hátradobja Greta Garbó-s őszülő haját, és mereven Pelikán arcába néz.

Virág Pelikánra mutat, és az asztalra tesz egy vastag dossziét.

– Itt az anyag.

A nő belelapoz az iratokba, nagyot szív a cigarettájából, kiengedi a füstkarikákat, aztán komolyan kérdezi:

– Milyen legyen a figura?

– Rád bízunk, Potocsni elvtársnő.

Az feláll, fel-alá sétál Pelikán előtt, s szúrósan figyeli őt. Majd Virághoz fordul.

– Csak van valami koncepciód? Virág szabadkozik.

– Nézd, elvtársnő, te ehhez jobban értesz – bókol neki.

Az asszony legyint, eltakarja a szemét, intenzíven gondolkodik. Ismét Pelikánt vizsgálgatja, hangosan meditál:

– Csináljunk önmarcangolót?... Vagy inkább naivat, csodálkozót? A nép egyszerű gyermekét?

Virág elvtárs lecsap.

– Ez jó lesz! Ez nagyon jó lesz! – Hátba vágja Pelikánt. – Fel a fejjel, Pelikán elvtárs! Hát csak dolgozzatok!

– S kimegy a szobából.

Az asszony karba font kézzel áll, kicsit megvetően nézi Pelikánt.

– Volt már tanú?

– Még sohasem.

– Na, menjen fel a színpadra.

A tanú felmegy, esetlenül áll a bekapcsolt fényszórók sugarában.

– Mondjon el egy verset.

Pelikán kétségbeesetten hallgat, az asszony türelmetlenül rágyújt egy újabb cigarettára.

– Csak tud valami verset.

– Kérem, én gátőr vagyok – tárja szét a karját.

– Gondolkozzon. Amit az iskolában tanult.

– Anyám tyúkja – villan fel a szeme.

– Na, mondja.

Elkezdi. Közben görcsösen gondolkodik.

– Anyám tyúkja, írta Petőfi Sándor. Ej mi a kő, tyúkanyó kend, a szobában lakik itt bent, lám csak jó az isten jót ad, hogy felvitte a kend dolgát. Itt szaladgál a szobában...

Az asszony leinti, a hangja lesújtó.

– Elég. Először is pösze.

A szavaló kicsit sértődötten húzza ki magát.

– Még sohase mondták.

Oktatója nagy szakmai fölénytel erősíti meg véleményét,

– Nekem elhiheti. Otrombán pösze.

– Ezt ne tessék mondani. – Pelikán egyre sértődöttebb.

– A tények makacs dolgok – hangzik a megfellebbezhetetlen ítélet. – Mondja gyorsan egymás után: Kis szűcs, mit sütsz, de nagyon gyorsan egymás után.

Pelikán ki-kicsorbuló nyelvel hadarja.

– Kis szűcs, mit sütsz, kis szűcs, mit sütsz, kis szűcs, mit sütsz...

– Most azt, hogy Pista, iszol-e mustot?

– Pista, iszol-e mustot? Pista, iszol-e mustot? – iszonyatosan kínlódik.

– Mondom, hogy pösze – sújt le az asszony verdiktje.

Majd leül az asztalához, eltakarja az arcát.

A férfi óvatosan érdeklődik.

– És ez nagyon nagy baj?

Az asszony felnéz,

– Kemény munkával ki lehet javítani.

Nagyot sóhajt, legyint egyet.

– Na, nézzük az elejét. A figurát érti. Egyszerű dolgozó, talán lelencgyerek volt, a gazdája kínoztta, de ezt döntse el maga.

– Nem voltam lelencgyerek – tiltakozik Pelikán mélyen megbántva,

A nő idegesen megrándul.

– Mindegy. A figura lényege valami naiv rácsodálkozás. Maga egész lényévei hitt valakiben, aztán egyszerre rádöbben, hogy becsapták. Itt sisteregjen a gyűlölet! Na, kezdje olvasni.

Pelikán átveszi a papírt, gépiesen olvasni kezd.

– 1942-ben ismertem meg Dániel Zoltánt. Egy ismerősöm, aki az Autógyárban dolgozott, név szerint Galván Tivadar mutatta be nekem mint illegális kommunistát, akinek társaival együtt rejtékhelyre van szüksége.

– Eddig nagyon iskolás. Próbálja kicsit belülről hozni.

– Megpróbálom – fut neki másodszor is a tanú. –... Akkor még nem sejtettem, hogy a Horthy-rendőrség beépített embere és az imperialisták aljas ügynöke.

– Na, itt sisteregjen még egyszer. És most már mondja fejből.

Pelikán kicsit emeltebb hangon próbálja.

– Akkor még nem sejtettem... Nem jut eszembe, hogy mit nem sejtettem – omlik össze teljesen.

– Nem jut eszébe? Na, jöjjön velem.

Pelikán engedelmesen megy az asszony után. Belépnek a liftbe. A lift repül velük.

Dr. Zobák, a szakállas, szikár pszichiáter, rendelőjében fogadja őket.

– És mióta vannak memóriazavarai? – kérdezi nyájasan.

Pelikán tekintete közben elkalandozik, a szoba különös berendezését nézegeti. A falakon rejtélyes ábrák, rajzolatok.

– Mit mióta, kérem?

Dr. Zobák jelentősegteljesen összenéz Potocsnival.

– Stimmel. Üljön le... Köszönöm, elvtársnő. Az anyagot átvettem.

Az asszony kimegy.

Dr. Zobák kiveszi a székét az, íróasztal mögül, egészen közel, szinte közrefogva térdeivel, szembeül Pelikánnal.

– Kérem, ugyanebben a sorrendben mondja utánam a következő szavakat: tintatartó, alligátor, búzavirág, csók, gyalupad, fogpiszkáló... ez eddig nem sok. Na, próbálja.

Pelikán nagyon koncentrálnak...

– Fogpiszkáló...

– Előlről kezdje, kérem.

– Fogpiszkáló.

– Többre nem emlékszik?

Pelikán segélykérően:

– Most nem.

– Nem baj – mondja dr. Zobák rendkívüli jóindulattal. – Most szépen el fog aludni. Tessék ide lefeküdni. Álomban könnyebb a tanulás.

Helyet mutat betegének a díványon.

– Tud magától aludni, vagy alkalmazzak hipnózist?

– Megpróbálok magamtól – s lehunyja a szemét.

Dr. Zobák elővesz egy aktaköteget, leül Pelikán fejéhez, és lassan, tagoltan kezeli mondani a szöveget.

– 1942-ben ismertem meg Dániel Zoltánt. Egy ismerősöm...

De a tanú, kimerülve az eddigi megpróbáltatásoktól, már hortyogva alszik.

Aztán gatyában, mezítláb áll egy öreg orvostanár előtt. Potocsni diszkréten félrenéz.

A tanár a leleteket tanulmányozza.

– Felöltözhetsz.

Az orvos az asszonyhoz fordul.

– A tanú szív-, tüdő-, gyomor-, máj-, vese-, látó- és hallószerveinek működése általában kielégítő, itt nincs semmi hiba. Amit meg kell jegyezni: egy igen elhanyagolt harántsüllyedés mindkét lábnál, magyarán szólva a tanúnak kapitális lúdtalpa van.

Pelikán felöltözve jön ki a spanyolfal mögül.

– Mert sokat járok, kérem. Tudniillik gátőr vagyok.

– Az engem nem érdekel – legyint az orvostanár. – Majd felírunk két lúdtalpbetétet. És tessék, kérem, viselni, különben nem vállalom a felelősséget.

Aztán Pelikán egy olyan szobában áll, amely tele van tükörrel, és körös-körül a lelógó fogasokon mindenütt a legkülönbébb ruhák, kabátok, sapkák.

Jósfay, egy érzékeny arcú értelmiségi forgatja hősünket a tükör előtt, aki belenyugvóan hagyja: csináljon vele, amit akar. Most éppen sapkákat próbál a fejére, kalapokat. Balra tolja, jobbra tolja, összehunyorított szemmel nézi.

Az egyik szürke micisapkánál felvillanyozva fordul oda Potocsni asszonyhoz, Virág elvtársához.

– Azt hiszem, megtaláltam – mondja jelentőségteljesen. – Magyar munkás, 1950. Azok egymásra néznek. Bólintanak.

– Jól érzi magát, elvtársam? – kérdi Jósfay nyájas mosollyal modelljétől.

– Ezt hogy tetszik érteni? – kérdi az zavartan.

– Már ebben az új külsőben – mutat a tükörre a férfi.

Pelikán megnézi magát, vállat von.

– Hát... jól.

Jósfay elégedetten nézi, összehasonlítja az eleven Pelikánt egy jelmeztervvel, aztán összefoglalja az

eredményt.

– A tanú külsőleg is tárgyalóképes.

A jelenlevők helyeslően bólintanak. Csak Pelikánnak van még egy kérése. A tárgyalás előtt szeretné még meglátogatni a gyerekeit. És mivel mindeddig ideális tanúnak ígérkezett, kérését készséggel teljesítették.

Estére került haza, éjjel a Duna annyira megáradt, hogy a piszkos hullámok áttörték a magasított gátakat is. Gyerekeivel együtt az utolsó pillanatban egy sudár tölgyfa ágain keres menedéket. Alattuk háztetőket sodor a gonosz ár, csónakokon, ladikokon menekítik az emberek kicsiny motyóikat, dunyhákat, székeket, aprójószágot.

A gátőr egy igen vastag ágon ül lovagló ülésben, néz lefele az alatta zúgó félelmetes árra, a menekülő emberekre, de mintha nem is látna semmit.

Eszelősen motyogja magában: Kis szűcs, mit sütsz... kis szűcs, mit sütsz...

Tarka kisborjú jön egy csónakon, vonít a félelemtől, de Pelikán csak mondja a magáét.

– Pista, iszol-e mustot, Pista, iszol-e mustot... 1942-ben ismertem meg Dániel Zoltánt... Egy ismerősöm, név szerint Galván Tivadar mutatta be nekem... Kis szűcs, mit sütsz... kis szűcs, mit sütsz...

Egy vasutas barátja siklik el agyonzsúfolt ladikjával a tölgyfa alatt. Mikor meglátja az ágba kapaszkodó Pelikánt, ráköszön.

– Rég láttalak, Pelikán.

A gátőr úgy néz rá, mintha még sose látta volna.

– Hát igen... a nemzetközi helyzet egyre fokozódik.

A vasutas nem érti.

– Mit beszélsz? Ez a rohadt folyó elviszi mindenünket.

– Milyen folyó? – néz a semmibe Pelikán.

– Milyen folyó? – kezd most igazán dühbe gurulni a vasutas. – A Duna. A te Dunád!

Pelikán révetegen mondja.

– Hát igen, elvtársak. Az élet nem egy habos torta.

A gutaütésre amúgy is hajlamos vasutas most már nyakán kidagadó erekkel ordít.

– Habos torta?... A kurva jó nénikédet, ez neked habos torta? – A piszkos hullámokra mutat.

Pelikán csendben nézi a vizet. Mintha most látná először. Szinte magában motyogja.

– Itt valami tényleg nem stimmel...

SÜKETEK MAGUK, TISZTELT BÍRÓSÁG?

És elérkezik a tárgymás napja. Pelikánt a tölgyfa tetejéről szállítják a bíróság épületébe.

Virág elvtárs elébe siet a lépcsőn, sötét színű, kétsoros gombolású ruha van rajta, ezüst nyakkendő.

Kinyújtott karokkal, nagy-nagy szeretettel öleli át az érkezőt.

– Már nagyon vártuk, Pelikán elvtárs. Minden rendben?

A gátőr komor.

– Árvíz van.

Virág elvtárs arcáról is eltűnik a mosoly.

– Kemény idők, de álljuk. Tudja, Pelikán elvtárs, az élet nem egy habos torta.

A másik ettől még komorabb.

– Tudom.

Virág megmutatja a gátőr külsejét.

– De miért ilyen szőrös?

– Elnézést kérek, de elvitte a víz a beretvámát – mondja állát körültagogatva.

Virág elvtárs korholó mosollyal ingatja a fejét.

– Az a csúnya víz. De mi nem hagyjuk magunkat. Nemhiába fáradtunk annyi héten át. Ez a mi napunk. És a külsőre is adni kell.

Felvezeti a lépcsőn Pelikánt. A gátőr szeme ide-oda rebben, nézi a tiszteletet árasztó szürke lépcsőket, folyosókat.

Belépnek egy padokkal, székekkel teli szobába.

Virág odalép a telefonhoz, tárcsáz.

– Őrnagy elvtárs? Nem kivégzés. Borotválás. Most, azonnal. Itt, a tanúk szobájában... Nem akarja még egyszer átvenni a vallomását? – hajol oda Pelikánhoz.

Az szabadkozik:

– Annyit gyakoroltuk az elvtársnővel.

– Egy kis frissítés azonban nem árt. Jó pap holtig tanul. Tudja, ki mondta ezt, Pelikán elvtárs?

– Tudom. Tessék ideadni – mondja megtörten.

Virág elvtárs hatalmas fekete aktatáskájából kivesz egy sokszorosított aktaköteget.

– Mi egy nagyon szép vallomást várunk ám magától.

Pelikán belelapoz az aktába, vakarni kezdi a füle tövét. Zavartan.

– Elnézést, Virág elvtárs... ez az ítélet.

Virág bosszúsan legyint. Gyorsan elveszi az ítéletet, és most már előhalássza a vallomást. Lehunyja a szemét. Szomorúan sóhajt.

– Az álmatlan éjszakák... A lónak is négy lába van, mégis megbotlik.

– Ez igaz – mondja Pelikán, és böngészni kezdi a vallomást.

És most belép a szobába egy nagyon elegáns, sötét hajú óriás, kezében kis fekete aktatáskával.

– Maga az? – fordul a tanúhoz.

Kinyitja a kis lakkbőröndöt, fehér borbélylepedőt vesz ki belőle, Pelikán nyakába kanyarítja.

– Na látja – mondja Virág. – Nincs az a bosszú szörzet, amitől mi megijedünk – és kimegy a szobából.

A kétméteres férfi szótlanul feni a borotváját. Pelikán bele-belepillant az írásos anyagba. Az atlétatermetei borbély kitép egy hajszálat Pelikán fejéből, azon próbálja ki, elég éles-e a borotva. Elégedetten fűtlyent,

aztán ujjával végigtapogatja Pelikán arcát, nyakát. Váratlanul megkérdi:

– Hányas nyaka van?

– Negyvenhatos.

A borbély elismerően.

– Jól be van párnázva a csigolyácska.

Pelikán kissé riadtan kérdezi.

– Ezt most hogy tetszik érteni?

– Semmi, semmi... Krémmel vagy szappannal?

– Ha lehet, szappannal.

Pillanatok alatt már ki sem látszik a borotvahabból. A borbély már éppen teszi rá a borotvát a tanú arcára, amikor belép a szobába Gulyás úr, a biliárdgolyó-fejű detektív. Nagyon méltóságteljes, régimódi ferencjóskát visel, kopasz feje is gyönyörűen kiszídolózza. Pelikán kitörli szeméből a szappant, azt hiszi, hogy rosszul lát.

Gulyás úr leül egy székre, ő is elővesz egy sokszorosított iratköteget, felpillant, felismeri a habokból előbukkanó Pelikánt. Udvariasan biccent felé.

Amaz felordít:

– Gulyás!

– Már köszöntem, Pelikán úr.

Fel akar ugrani a székről, de a borbély őrnagy erőteljesen visszanyomja.

– Ne ugráljon, mert megvágom.

– Gulyás! Maga mit csinál itt?!

– Nyugalom, Pelikán úr. Csak amit megjósoltam.

Pelikánt egyre jobban elönti a düh.

– Mit jósolt meg, maga nyilas strici?! Mit mert maga jósolni?!

– Le fogom vágni a fülét. Így nem vállalom felelősséget – szól rá a borbély.

– Moderálja magát, Pelikán. Úgy kerülök ide, ahogy maga. Én is tanú vagyok.

Pelikán megdöbben.

– Maga is tanú? Ez nem lehet.

– Én nem magának vagyok tanú, hanem nekik.

Pelikán elfulladtan kérdezi:

– És mire tanú maga, Gulyás?

Amaz széttárja a karját.

– Istenem... Vannak dolgok, amiket csak én tudok bizonyítani.

Pelikán teljesen megrendült.

– Ne vicceljen velem, Gulyás úr! Egyáltalán nincs humoros kedvem.

Most kijön egy altiszt, hangosan szólítja.

– Gulyás Elemér tanú!

Gulyás összecsapja a bokáját.

– Jelen! – Gyorsan bemegy a tárgyalóterembe.

Pelikán a hideg ablakhoz támasztja felforrósodott homlokát.

Virág, aki közben visszajött a szobába, mögéje áll, a vállára teszi a kezét.

– Én megértem magát, Pelikán elvtárs.

A másik feldúlva hallgat. Virág folytatja:

– Magának kiverte a fogait ez a csibész. Ez bizony nem jó.

– Virág elvtárs ismeri ezt a pribéket? – kérdi megrendülten Pelikán.

– Éppúgy, mint maga. Nekem a vesémet verte le, mind a kettőt. Az se volt népünnepély – látszik, hogy keményen fegyelmezi magát, nehogy elragadja az indulat. – Időnként ma is véreset vizelek.

Pelikán megdöbben, nagyot sóhajt.

– Szegény Virág elvtárs! – s visszaül a székbe.

A borbély pamacsával felfrissíti a habot az arcán, és tovább borotválja. Virág tovább szuggerálja.

– A nemzetközi helyzet egyre fokozódik. Nincs itt most az ideje, hogy dédelgessük egyéni sérelmeinket.

Pelikán megtörten hallgatja, s túri, hogy borotválják.

Aztán bejön az altiszt, és hangosan szólítja.

– Pelikán József tanú!

– Nekem reszket a gyomrom – fordul Pelikán Virághoz.

– Lámpaláz. Álljon fel, és lélegezzen mélyeket.

Pelikán feláll, és mélyeket lélegzik.

– Még mindig reszket.

Az altiszt másodszor is szólítja.

Az nem is hallja, tovább veszi a mély lélegzeteket. Virág hátba vágja.

– Itt van! – Még egyszer megszorítja a kezét. – Csak bátran!... És mindig csak rám figyeljen!

Kiveszi a kezéből a sokszorosított vallomást. Belöki a terembe.

Pelikán először nem lát semmit, mert a szemébe süt a nap. Vele szemben a bírói pulpituson egy szemüveges ember monoton hangon beszélni kezd.

– Pelikán József tanúként van beidéztve a Dániel és társai ellen folytatott bűnügyben... Perben, haragban van-e a vádlottal?

Pelikán hunyorogva szétnéz a teremben. Dániel oldalt, hátul ül, mintha lefogyott volna, lötyög rajta a ruha. Maga elé néz.

A tanú őt figyeli.

– Inkább barátok voltunk... – mondja csendesen.

Most észreveszi Virág elvtársat, aki biztató mosollyal figyeli őt az oldalsó padsorból.

A bíró gépiesen darálja tovább.

– A törvény a hamis tanúzást szigorúan bünteti, ezért felszólítom, az igazat, csakis a tiszta igazat vallja.

– Ezt hogy tetszik érteni?

– Hogy csak a tiszta igazat vallja! – ismétli meg a bíró nyomatékkal.

– Igyekezni fogok – hajtja le a fejét a tanú.

– Hogy hívják? – kérdezi a bíró.

– Pelikán József.

– Foglalkozása?

– Eredetileg gátőr. Erről a mostani árvízről egy kicsit én is tehetek... – teszi hozzá elborult arccal.

– Ez most nem ide tartozik – mondja türelmetlenül a bíró. – Akkor hát kezdjük – s belelapoz az iratokba. – Itt fekszik előttem a nyomozás során tett tanúvallomás. Szóval maga 1942-ben ismerte meg Dániel Zoltánt?...

Pelikán oldalt pillant, szeme találkozik Virág elvtárs biztató tekintetével, minden erejét összeszedve beszélni kezd.

– 1942-ben ismertem meg Dániel Zoltánt – erőlködve idézi fel a betanult szöveget –, egy ismerősöm, név szerint Galván Tivadar mutatott be neki... Akkor még nem sejtettem...

Megakad. Segélyt kérően pillant Virág elvtársra, aki szinte vele együtt mondja a vallomást.

– Mit nem sejtett? – szól közbe a bíró jóságos, segíteni akaró hangon.

– Hogy békaemberekkel fogok találkozni! – vágja ki magát Pelikán.

Kis moraj a teremben, a bíró arcán felhő suhan át.

– Az csak később volt – mondja a bíró bosszúsan.

– Később – hagyja helyben a tanú.

– De maradjunk a békaembereknél. Hogy néztek ki azok a békaemberek?

– Hogyhogy hogy? – méltatlankodik Pelikán. – Mint a békák. Ürgék is voltak, de azok az ürgék igazi ürgék voltak... – lendül bele a gátör.

A teremben újabb moraj, a bírón zavarodottság, szeretne minél előbb túllenni ezen a vallomáson.

– Na jól van – mondja gyorsan. – Van még valami megjegyzése vagy kiegészítése?

– Nincsen – mondja Pelikán. Szétnéz a teremben, a tanúk padján meglátja Gulyás úr villogó kopasz fejét. Az arca megrándul.

– Azazhogy mégis van! Azt szeretném megkérdezni a bíró elvtárstól, hogy ez a pribék hogy kerül ide?

– Nem értem, miről beszél, Pelikán József.

Amaz kezd igazi indulatba jönni.

– Mit nem ért a bíró elvtárs? Azt szeretném megkérdezni, hogy ez a rendőrkopó hogy kerül ide? – mutat rá a tanúk padján ülő Gulyás úrra. – És hogy van az, hogy a pofánkba röhög?!

Gulyás tisztelettudóan feláll, meghajol a bíróság felé.

– Én nem röhögtem, tisztelt bíróság. A tanú hallucinált!

Pelikán agyát elönti a vér.

– Hallucinált az édes jó anyád! Kikérem magamnak, hogy ez a fasiszta pribék sértegessen!

A bíró minden igyekezetével próbálja megnyugtatni a felindult gátört.

– Nyugodjon meg, Pelikán. Fenntartja a vallomását?!

Pelikán tanácstalanul oldalt pillant Virág elvtársra, aki sűrű fejbólintásokkal akarja beleszuggérálni az igent Pelikánba. A gátör rémülten nézi.

– Rosszul van, Virág elvtárs? Merthogy úgy rángatózik.

– Fenntartja a vallomását? – kérdi idegesen a bíró.

De Pelikán nem tudja levenni a szemét Virág elvtársról, aki még mindig buzgón bólogat.

– Bujkáló idegsokk – mondja mély részvétellel –, mert az ő veséjét is leverte ez a pribék. Igaz, Virág elvtárs? Időnként még mindig véreset vize!

Virág elvtárs üveges szemekkel hallgatja a tanú szavait, a feje lassan lekonyul, aztán összecsuclik.

Pelikán visszafordul Gulyás Elemérhez.

– Na, mondd a szemembe, te hullagyártó! Mit hazudtál te Dániel Zoliról?

– Azt, amit maga is aláírt – mondja a szemébe Gulyás pimaszul. – Hogy Dániel Zoltán a rendőrség fizetett spiclije volt.

Pelikán fejből kiszalad a vér. A tanácselnökhöz fordul.

– Ezt mondta ez a gorilla?! És ezt maguk hagyták?! Tisztelt bíróság, itt valami nem stimmel! Lehet, hogy én hülye vagyok, de itt minden össze van keveredve. Kint mindent elvisz a víz... és itt meg ez a szemétláda!...

Hirtelen ötlettel odafordul Dánielhez.

– Zoli, szólj már! Igaz, hogy te ennek a pribéknek az ügynöke voltál?

Dániel ránéz hamuszürke arcával. Szemében megcsillan valami furcsa mosoly. Feláll. De mielőtt megszólalhatna, a bíró rákiált.

– Dániel, üljön le. Gulyás Elemér, jöjjön közelebb. Mondja a tanú szemébe, amit az elébb vallott.

Gulyás úr Pelikán arcába mondja pimaszul, nyomatékkal.

– Dániel Zoltán pedig rendőrspicli volt. Fizetett rendőrspicli!

– Micsoda? Mit mondtál, te gazember? – Pelikán a tehetetlen dühtől levegő után kapkod.

Gulyás vérszemet kap.

– Tisztelt bíróság! Módosítani kívánom a tanúvallomásomat. Pelikán is rendőrspicli volt. Tőlem kapta a fizetését. Dániel is az volt. Pelikán is!

Pelikánból kitör a kacagás.

– Ez jó. Hogy én rendőrspicli?! Tessék idenézni, tisztelt bíróság.

Kiveszi a műfogsorát és pösztítve, de nagy szenvedéllyel, metsző gúnnyal ordítja Gulyás szemébe.

– És még ki volt rendőrspicli? Virág elvtárs is, Bástyá elvtárs is?!

Bástyá elvtárs a saját rezidenciáján, fülhallgatóval a fülén, hallgatja a tárgyalást.

Pelikán utolsó szavainál eltorzul az arca. Felordít.

– Micsoda?! Hogy én?!

De nincs sok ideje a hüledezésre, mert megcsörren a telefon. Bástyá elvtárs sápadtan felveszi.

Valaki mond bele valamit. Bástyá elvtárs bulldogarca olyan lesz, mint a kréta. Ajka remegni kezd. Feláll.

– Igen – mondja kopogó hangon a telefonba. – Hallottam. Nem értem. Ki kell vizsgáztatni. Ki fogom vizsgáztatni. Igenis.

Fáradtan lehunyja a szemét. Közben tovább folyik a tárgyalás.

A szemüveges bíró helyére küldi Gulyás Elemért, aztán mély lélegzet után újra odafordul Pelikánhoz. A szemébe néz.

– Pelikán József, még egyszer megkérdem, fenntartja a vallomását?

– Nem – mondja az elgondolkodva, szinte szórakozottan.

– Szóval, nem? – emeli fel hangját a bíró.

– Mondtam már, hogy nem – mondja most már élesen Pelikán. – Hát süketek maguk, tisztelt bíróság?

A MENYASSZONYOM NEM KÉNE?

Így került vissza Pelikán a börtönbe és innen a siralomházba. Tudniillik halálra ítélték.

Segesdi, egy régi, sokat próbált fegyőr, most hozza egy tálcán a vacsoráját az egyes cellába.

– Van egy kis hézag, Pelikán. Nem tudtam nyulat csináltatni. Vadászati tilalom lévén – mentegetőzik a kövér főtörzsőrmester. – De marhahúst hoztam, vadasan, zsemlegombóccal. Megfelel?

– Köszönöm, tessék letenni – mondja Pelikán, mert a nyál már összefut a szájában a jó szagú eledel láttán. Megnézi a palackot. – Csopaki rizling?

– Sajnos, kifogyott a raktárból. Szentgyörgy-hegyi. Maligánfokra azonos. Pelikán legyint nagy tenyerével, hogy mindegy.

– Megkínálhatom?

– Nem akarom elinni maga elől, mégiscsak magát fogják holnap...

– Hát igen... Az már igaz: holnap reccs! – ráver a csigolyájára. – De azért fogyasszon!

Előveszi a bádogpoharát, abba tölt magának, másik pohárba a főtörzsőrmesternek.

– Hát isten, isten – koccint vele a főtörzs. – Van családja?

– Nyolc gyerek.

– Lány?

– Három. A Gizi már felül van a húszon.

– Nekem is van két lányom. – Előkotor a tárcájából egy fényképet. – Nézze.

Pelikán teli szájjal eszik, közben nézi a fényképeket.

– Szemrevalók.

– Bizony, nem könnyű a leánygyermekkel! – sóhajt a fegyőr.

– Bizony nem – hagyja helyben Pelikán is.

– Mert hiába mondom neki, hogy este kilencre légy otthon. Este kilencig is lehet sok mindent csinálni.

– Hát az igaz.

– Hát nem könnyű – mondja a főtörzs. – Ízlik a gombóc?

– Jó.

– Mindig ezt ajánlom a halálraítélteknek, és mindig megköszönik. Egyformán ízlik, politikai pártállás nélkül. Persze van, aki nem bír enni, akkor megeszem én, ne vesszen kárba a finom gombóc.

Ráver egyet a hasára.

– Azért vagyok ilyen kövér, de higgye el, nem irigylem maguktól.

– Elhiszem, főtörzsőrmester úr.

– Akar papot?

– Ha nem muszáj – hártja el Pelikán.

– Ja persze, maga kommunista. Tudja, az ember teljesen össze van zavarva.

Pelikán befejezte az evést, kenyerével kitörli a tányért.

– Hát ez fenséges volt! Bárcsak több életem volna! – Iszik egyet a pohárból, elnéz tűnődve a levegőbe.

A kövér főtörzs felemeli a tálcát.

– Örülök, hogy ízlett. És ha mégis akar gyónni, csak szóljon. – Szedelőzködik a főtörzs. – Nekem sajnos mennem kell.

– Olyan jól beszélgettünk.

– Szeminárium lesz holnap, s még nem tanultam egy mukkot sem. De figyeljen csak: azt mondta, hogy

maga kommunista?

– Hát igen.

– Akkor segítsen – kap rajta a kövér főtörzs. Előhalász egy gyűrött füzetet meg egy ceruzát a zsebéből. Leteszi az asztalra. – Hacsak nem akar aludni.

– Nem az alvásról van szó, csakhogy én nem vagyok elég képzett ideológiailag.

– Ez csak alapfokú szeminárium – kérleli a főtörzs. – Ez magának gyerekjáték... – lapoz a füzetben – de nekem életkérdés.

– Drága jó főtörzs úr, legalább maga higgye el nekem, hogy én ezekben a dolgokban teljesen hülye vagyok!

– könyörög Pelikán.

A főtörzs a hátsó zsebéből kivesz egy lapos üveget.

– Rum – mondja. – Magának is könnyebb lesz... – Kitölt a rumból a poharakba. – Például azt mondja meg nekem: mi volt az a дума bojkottja – silabizálja ki a füzetből.

– Ha megöl, se tudom – töri a fejét Pelikán. – Ennél a résznél harmadfokú készültség volt a gáton.

– A дума bojkottja – ismétli a másik. Gondolkozzék, Pelikán, magának már úgyis mindegy, de nekem döntő az előléptetésemnél. Két felnőtt leánygyermekem van.

– Hát, nem könnyű két leánygyermekkel – iszik a rumból Pelikán. – A дума bojkottja... – morfondírozik magában, aztán kivágja –... hát szerintem ez azt jelenti, hogy mindenki fogja be a pofáját.

– Na látja, hogy tudja – örvendezik a főtörzs. – Na, most azt mondja meg: mi az a proletárdiktatúra?

– Hát ezt tudom – csillan fel a szeme Pelikánnak. – Mikor a prolik diktálnak. Ezt se érti?

– És a három funkciója?

– A három funkciója... Várjon csak, valamire emlékszem. – Szelíd mosollyal mondja: – Egy biztos: az ellenforradalmár, fasiszta, nyilas bandát ütni kell.

– Ez egy. De mi a másik kettő?...

– Ez nem elég? Adjon még egy kis rumot, talán eszembe hozza.

Isznak. Így oktatgatta Pelikán a siralomházban politikai ismeretekre a kövér főtörzsmestert, közben rumot iszogatván a lapos üvegből, amíg el nem ütötte az óra az ötöt.

– Tyú, az anyját! – tér észhez a főtörzs. – Hogy elbeszélgettünk. Magának rögtön itt az ideje.

– Ért majd hozzá, aki csinálja? – kérdi az elítélt némi aggodalommal.

– Új fiú, de állítólag érti a szakmát, diplomája is van. Fájdalom nélkül dolgozik. Persze, aki elmondhatná... – Feláll a kövér főtörzsmester, zsebre vágja az üvegét.

– Hát, mehetnénk is, kedves fogoly úr. Ha akarja, még szólhatok a papnak. Mert mit csinál, ha odaát kiderül, hogy mégiscsak van isten? Nem rossz, ha az ember lebiztosítja magát.

Pelikán a fejét rázza.

– Már erre tettem, főtörzs úr, járjunk a végére.

Feltápászkodik, nagyot nyújtózik.

A főtörzs kinyitja az ajtót. Mutatja az utat Pelikánnak. Az udvariaskodik, utat akar engedni a másiknak, ott téblábolnak percekig az ajtóban, végül a főtörzs előkapja a revolverét.

– A kutya úristenit, ne udvariaskodjon, mert a seggébe lövök.

Pelikán kilép a folyosóra, a főtörzs utána. Kopognak a lépteik a vaspadlón, csakhamar leérnek az udvarra.

Csúnya, nyirkos hajnal van, az ég szürke, piszkos, mint egy lópokróc. Az akasztófa ott mered az udvar közepén.

– Hát itt volnánk – mondja a kísértő, és megnézi az óráját. Körülnéz, de nincs ott senki.

– Nem értem – fordul Pelikán felé. – Ez még nem fordult elő. Tudniillik, ha az ítéletvégrehajtó – teszem azt – rosszul lesz, vagy családi ügyei vannak, esküvő, temetés, van egy helyettese, namármost, ha azzal is történik valami, annak is van egy helyettese, szóval mióta én itt vagyok, kivégzés még nem csúszott el. Elnézést, Pelikán úr, illetve elvtárs.

– Kérem – mondja az beletörődve –, majd várok.

– Ilyenkor nem jó várni – mondja a főörzs idegesen. – Jobb túlesni rajta. Talán tessék leülni a földre.

– Miért üljek le a földre?

– Mégis könnyebb várakozni. Nem értem az egészét!

Körbemege az udvaron, és kiabál: – Doktor Kotász! Doktor Kotász! Semmi válasz.

A főörzs visszajön az elítélthez.

– Bocsásson meg, Pelikán úr. Magának jogerős ítélete van, magának ez jár. Mi lenne, ha együtt kiabálnánk?

– Kérem.

Ettől kezdve együtt kiabálnak:

– Doktor Kotász! Doktor Kotász!

Pelikán odafordul a főörzshöz.

– Tulajdonképpen ki ez a Doktor Kotász?

– Az állami ítélet-végrehajtó. – Tovább kiabálnak: – Doktor Kotász! Doktor Kotász!

Végre kinyílik egy ablak, kihajol rajta egy borzas fej.

– Mi a francot ordítanak maguk hajnalban?

– Igazgató elvtárs, jelentem, itt van az elítélt, és nincs, aki végrehajtsa rajta az ítéletet. Most nem tudjuk, mit csináljunk.

– Rögtön lemegyek.

Ott is van pillanatok alatt, hernyóselyem házikabátban, világoskék pizsamában.

– Maga kicsoda? – kérdezi Pelikánt.

– Pelikán József. Bocsánat a zavarásért, de engem kellene felakasztani.

Az igazgató elővesz egy hosszú gépelt listát, azt tanulmányozza.

– Pelikán... Pelikán... megvan! – Ingatja a fejét. – Micsoda kupleráj van itt! Nem szóltak magának?

– De szóltak – mondja Pelikán. – Hogy hajnalban reccs!

– Hát hol volt maga tegnap egész nap?

– A siralomházban – jelenti a főörzs. – Kiemelt vacsorát kapott. Marhahús vadasan, zsemlegombóccal. Bort is hozzá.

– Értem – legyint bosszúsan az igazgató. – Biztosan a cellájába kézbesítették. – Megrázza Pelikán kezét. – Gratulálok. Magát rehabilitálni fogják.

– Ha már itt vagyok, tessék inkább felakasztani – mondja Pelikán. – Minek húzni az ilyet?

– Pelikán elvtárs! – jön ki a sodrából az igazgató. – Nem érti, hogy rehabilitálni fogják?!

– Értem én – mondja Pelikán. – Gondolom, ez is valami újítás. A lényeg, hogy fuccs az életnek. Elég kár.

Az igazgató nagyot sóhajt.

– Ide figyeljen, Pelikán. Itt nem lesz semmiféle kivégzés. Az, hogy rehabilitálni fogják, azt jelenti, hogy ártatlan.

– Azt én tudtam kezdettől.

– Nahát, most majd megkapja írásban is. Most már aztán tényleg siessen haza! – mondja a fogházigazgató, és nagyot ásít. – A pénzét majd megkapja postán.

– Milyen pénzt?

– A rehabilitációs pénzt. A címe még a régi?

– A régi.

Az igazgató visszaklaffog papucsában az udvaron, Pelikán és a főörzs némán néznek utána. A fegyőr

visszapillant Pelikánra, undorral vegyes irigységgel mondja:

– A gombócot is megzabálta. A bort is megitta. A rumot is megitta. Ki se végzik. Dohányt is kap. – Legyint egyet. – Egy brancs maguk, hiába is tagadja.

Pelikán még mindig ott áll az események súlya alatt, a füle tövét vakarva nézi az árván maradt akasztófát.

A főtörzs dühbe jön, előkapja revolverét.

– Mit romantikázik itt? Tűnjön innen, mert a seggibe lövök!

Pelikán mit tehetett mást, levette csíkos rabruháját, és kísértelt a hajnali városba. Az utcák teli voltak munkába siető, korán kelő emberekkel.

Megszólítja az első vele szembejövőt, egy újságolvasó fiatalembert.

– Bocsánat, milyen nap van ma?

– Szerda.

– Nagyon jó. És milyen hónap?

– Április.

– Remek. És ha lenne szíves még megmondani, a Dunának a vízállása?

A fiatalember néz, mint egy borjú:

– A menyasszonyom nem kéne?

Pelikán nem jön ki a sodrából. Kiveszi a fiatalember kezéből az újságot, megnézi a vízállásjelentést. Elkomorodik az arca.

– Az anyját! Én meg nyugodtan ülök a börtönben! – Visszaadja az újságot. – Bocsánat, nekem sietnem kell – mondja a fiatalembernek, és elindul a villamosmegálló felé.

De mivel éppen a reggeli csúcsforgalom idején kapta vissza a szabadságát, csak kisebb közelharc árán tudott felkapaszkodni a villamos lépcsőjére.

A villamos kiindul a megállóból, egy lemaradt kis ember iramodik még utána, kapdos a fogantyú után, már-már elvétí, mikor Pelikán utánanyúl, a hónaljánál fogva megemeli. De az a lábával nem talál helyet a lépcsőn, kétségbeesetten kalimpál, így Pelikán öleli szorosan magához, hogy le ne essen.

Többen a lépcsőn állók közül szidalmazták:

– Marha! Mit ugrál az olyan, aki nem tud!

– Még mehetünk tanúnak!

A kis ember felsziszegi nekik:

– Mit fájok én maguknak?!

Pelikán majdnem elengedi meglepetésében:

– Virág elvtárs! Itt?!

– Jó reggelt! – mondja Virág komoran az őt ölelő Pelikánnak.

– Hogy tetszik lenni, Virág elvtárs? – kérdezi a másik nagyon kedvesen.

– Látja. Ezekért harcoltam – mutat a fejével körbe a nyüzsgő embertömegre. Fájdalmasan felnevet: – Ezekért kaptam gyomorfekélyt.

– Hát igen – mondja Pelikán, mert nem tud mit mondani.

– És maga? Maga?

– Mármint én?

– Maga haragszik rám? – kérdi Virág elvtárs, és elfordítja a fejét.

– Hát... Virág elvtárs biztos mindig jót akart.

– Úgy is van... maga tudja, hogy nem volt se nappalom, se éjszakám!

– Talán kár is volt annyi sokat éjszakázni.

Virág elvtárs lehunyja a szemét.

– Vegye ki a zsebkendőmet, Pelikán! Én nem jutok hozzá. A bal zsebemből.

Pelikán most fél kézzel fogja Virág elvtársat, ügyesen kiemel a bal zsebéből egy zsebkendőt. Virág egy hatalmasat tüsszent bele.

– Még ez is – mondja. – Sírni fognak maguk utánam.

– Erre azért nem mernék megesküdni – morogja Pelikán.

Virág elvtárs elfordítja a fejét.

Pelikán most előrenyúló nyakkal a Dunát figyeli, mert a villamos áthúz a hídon. Aztán lelép a villamosról, amely viszi tovább a görcsösen kapaszkodó Virág elvtársat. Pelikán egy pillanatig még utánanéz, megvakarja a füle tövét. Egy ideig csak áll, bámulja a reggeli fényben siető embereket. Egy kicsit csodálkozik, hogy milyen színes lett egyszerre minden. De nem sokat töpreng, kacsázó, súlyos lépteivel indul haza a gátra. Tenni a dolgát.